

Р. ТАГОРЪ
СВЪТЛИНА
И СЪНКИ

ИЗДАТЕЛСТВО
ИВ. КОЮМДЖНЕВЪ
СОФИЯ

Библиотека „БРОЕНИЦА“ № 6

РАБ. ТАГОРЪ

СВѢТЛИНА И СѢНКИ

РАЗКАЗИ

Превела: Т. НЕНОВА

Издателство
ИВ. КОЮМДЖИЕВЪ
София

Бюро "ЭКОНИКА" № 0

РАБ. ТАЛОП

СВЯТАНА И СЯНКА

ПЯСЯН

Иванов, Т. Иванов

№ КОМУДНИКОВ
11.12.1940
С. С.

СВѢТЛИНА И СЪНКИ

1.

Вчера цѣлия день валѣ дъждъ. Днесъ дъждътъ престана, и отъ сутринята бледна слънчева свѣтлина и малки облачета каточели прекарватъ една следъ друга дълга четка по полята на почти узрѣлия оризъ; широкото зелено поле ту пламва подъ допирането на свѣтлината съ ярка бѣлина, ту изведнажъ следъ мигъ потъва въ гъста сѣнка.

Въ това време, когато на небесната сцена играятъ само двама актьори: Облакътъ и Слънцето, изпълнявайки всѣки своята роля, — безбройни сж пиеситѣ, които се играятъ на земната сцена.

Този жгълъ на земната сцена, който ние избираме за декорация на следната малка жизнена драма се състои въ първото действие отъ къщица на края на селски пѣтя. Само срѣдната ѣ часть е отъ кирпичи; отъ страни къмъ нея се притискатъ нѣколко стаи съ глинени стени, а всичко е заградено съ стара кирпична ограда. Презъ прозореца отъ пѣтя се вижда, че въ стаята, на дивана седи младъ човѣкъ, голъ до пояса; въ лѣвата си ржка той държи палмовъ листъ, съ който отъ време на време си вѣе, разгонвайки насѣкомитѣ и жегата, а въ дѣсната си ржка държи книга, отъ четенето на която е погълнатъ.

Отъ вѣнъ на пѣтя ходи назадъ и напредъ предъ сжщия прозорецъ момиченце, облѣчено въ пѣстра дреха и яде сливи, които вади една следъ друга отъ полата на роклята си. По израза на лицето му лесно можете да се досѣтите, че момиченцето е отлична позната на младия човѣкъ, който седи на дивана и чете книга, и че му се иска да привлѣче вниманието му и съ мълчаливото си презрение да му даде да разбере, че сега то е изцѣло заето съ сливитѣ си и че дори не го забелѣзва.

Но за нещастие този прилеженъ младъ човѣкъ е кжсогледъ и нейното мълчаливо презрение не произвежда върху него отдалечъ никакво действие. Момиченцето скоро съобрази това, и като походи известно време напредъ назадъ безъ никакъвъ резултатъ, бѣ принудено да пусне въ ходъ, вмѣсто мълчаливото презрение, костилкитѣ отъ сливитѣ. Когато имашъ работа съ кжсогледни хора, трудно е да запазишъ на нужната висота собственото си достоинство.

Когато нѣколко твърди костилки, ужъ случайно хвърлени, се чукнаха звучно у дървената врата, младиятъ човѣкъ се откъсна отъ книгата и започна да се оглежда наоколо. Хитрото момиченце се досѣти за това и съ удвоено внимание се зае да избира зрѣли сливи

отъ полата си. Като се вгледа съ видимо усилие, младиятъ човѣкъ най-после я видѣ, приближи се съ книгата въ ржка до прозореца и усмихнатъ я повика:

— Гирибала!

Гирибала, безъ да обръща внимание на него, съсърдоточено подбираше сливитѣ, отдалечавайки се сжщевременно съ малки крачки отъ прозореца.

Тогава кжсогледиятъ човѣкъ трѣбваше да разбере, че това е наказание за нѣкакво негово неволно прегрѣшение. Той излѣзе тихешкомъ на пжтя и каза:

— Слушай, нѣма ли да има днесъ за мене сливи?

Гирибала, сѣкашъ безъ да чува, избра голѣма зрѣла слива и съ безгриженъ видъ започна да я яде.

Тѣзи сливи се носѣха отъ Гирибала отъ градината на родителската ѝ кжща и съставляваха ежедневна порция за младия човѣкъ. Кой знае, може би Гирибала днесъ случайно бѣ забравила за това; отъ цѣлото ѝ поведение се виждаше, че днесъ тя ги бѣше донесла само за себе си. Наистина, неизвестно бѣше, защо ѝ бѣ нужно въ такъвъ случай да носи тѣзи сливи тукъ и демонстративно да ги яде предъ чуждитѣ врати. Младиятъ човѣкъ приближи до нея и я хвана за ржката. Гирибала отначало се завъртѣ, опитвайки се да си освободи ржката, следъ това изведнажъ отъ очитѣ ѝ бликнаха сълзи, сливитѣ се разсипаха по земята и тя, като се изтрѣгна, се затече къмъ дома си.

Надвечеръ играта на свѣтлината и сѣннитѣ престана; разкошнитѣ бѣли облаци се струпаха като цѣла планина на хоризонта. Полегатитѣ лжчи на слънцето блестѣха по листата на дърветата, по огледалната повърхнина на блатото, и по всички членове на есенната Природа. Предъ прозорчето пакъ ходи назадъ и напредъ сжщото момиченце, а вжтре пакъ седи сжщиятъ младъ човѣкъ. Но този пжтъ въ полата на момиченцето нѣма сливи, а младиятъ човѣкъ не държи въ ржката си книга. Впрочемъ, презъ това време станаха и още по-важни скрити промѣни.

Наистина, съ каква целъ бѣ дошла тя именно тукъ, и сега е трудно да се каже. Въ всѣки случай, отъ нищо не може да се заключи, че тя иска да завърже разговоръ съ този младъ човѣкъ. Нѣщо повече: тя изглеждаше да търси дали не е поникнала нѣкоя отъ сливитѣ, които бѣ посѣла сутринъта.

Обстоятелството, че сливитѣ не бѣха поникнали, може да има много причини, но една отъ най-важнитѣ въ всѣки случай бѣше тази, че всички тѣзи сливи лежахъ сега на дивана около младия човѣкъ, и когато момиченцето, често навеждайки се, търсѣше по земята нѣщо, каквото тамъ нѣмаше и не можеше да има, младиятъ човѣкъ, скривайки усмивката си, съ съсърдоточень видъ подбираше сливитѣ и ги ядѣше една следъ друга. Най-после, когато нѣколко ко-

стилки отъ сливи сѣкашъ случайно, паднаха предъ краката на момиченцето, и дори я удариха по краката, Гирибала трѣбваше да разбере, че младиятъ човѣкъ ѝ отмъщава сега за нейното високомѣрие. Но нима е хубаво това? Тогава, когато тя, пожертвувала всичката гордостъ на своето сърчице, тѣси поводъ да се отдаде на неговата милостъ, — нима не е жестоко отъ негова страна да я лиши отъ тази възможность? Обаче, като съобрази, че той ей-сега ще излѣзе при нея, Гирибала, изчервявайки се, се опита да избѣга, но бѣше вече късно: младиятъ човѣкъ излѣзе и я взе за ржката.

Тоя пжтъ Гирибала сжщо се опита, както сутринята, да освободи ржката си, но вече не плачеше. И не само това, но тя се изчерви, и като протѣгаше шия, съ смѣхъ се мжчеше да скрие лицето си задъ гърба на своя преследвачъ, а следъ това, сѣкашъ подчинявайки се на външната сила, влѣзе въ кжщата, като пленница задъ желѣзната решетка на тъмницата.

Както е въздушна въ небето играта на Облака и Слънцето, тѣй мимолетна и кратка бѣ играта и на тѣзи две сжщества на земята. Но и наопаки: както въ небето не на шега се води играта между Облака и Слънцето, — пжкъ това и съвсемъ не е игра, а само външно прилича на игра, — тѣй и малката повесть на двамата незабележителни жители на земята, въ този празенъ есененъ день, може да се счита за едно отъ безбройнитѣ празни явления на свѣтовната суета, — но тя не е празна. Древниятъ великъ богъ, който съ неподвижно, мрачно лице движи безкрайното време и съчетава вѣчността съ вѣчностъ, — е запазилъ въ смѣха и сълзитѣ на утрото и вечерята на този день семето на скръбта и радостята на цѣлия животъ. Но все пакъ безпричинната надменность на Гирибала изглеждаше безсмислена, и не само за насъ, зрителитѣ, но и за главния герой на нашата малка драма, споменатия младъ човѣкъ. Защо Гирибала днесъ се сърди, а утре проявява безкрайна преданность, защо тя днесъ донася условената порция сливи, а утре решително отказва да направи това, — действително, мжчно е да се разбере. Единъ день тя, сѣкашъ събирайки всичката сила на въображението си, всичкия си умъ и способности, по всѣкакъвъ начинъ се старае да достави удоволствие на своя приятель, а въ другъ день тя, събирайки всичкитѣ си малки сили и всичката си твърдостъ, по всѣкакъвъ начинъ се мжчи да го уязви. Ако това не ѝ се удаде, настойчивостята ѝ само се удвоява, а щомъ ѝ се удаде, жестокостята ѝ се разтваря въ сълзитѣ на покаянието и се отнася отъ потока на любовта.

2.

Всички останали жители на селото водятъ интриги единъ противъ другъ, съставятъ партии, култивиратъ захарна трѣстъ, лжжливи доноси и юта; отъ литература и философия никой не се интересува, освенъ Шашибушанъ и Гирибала.

Тази дружба не поражда съмнения или сплетни: понеже Гирибала е едва десетгодишна, а Шашибушанъ е току що изкальпенъ М. А. и В. Л. Тъ сж съседи.

Башата на Гирибала, Харкумаръ, нѣкога билъ срѣдна рѣка арендаторъ въ родното си село. Следъ това бѣ обеднѣлъ и като разпродадъ всичко, заелъ службата на ибъ у съседния земиндаръ и се наелъ да събира арендата. Повѣрениятъ му окржгъ включваше и неговото село, тъй че той остана да живѣе въ родното си мѣсто.

Шашибушанъ, следъ като получи титла магистъръ на изкуствата, издържа изпитъ за бакалавръ по юриспруденция, но за работа не се залови. Той не посещаваше никого и съ никого не разговаряше. Поради кжсгледството си той дори мжчно различаваше познатитѣ си и трѣбваше да примижавя, а това се счита, особено въ село, за признакъ на високомѣрие.

Ако нѣкой се държи настрана въ такова човѣшко море, каквото представлява Калкута, това може да придаде на човѣка нѣкакъв ѳреолъ на благородство; но въ село такова поведение не се цени иначе, освенъ за предизвикателно. Башата на Шашибушана, вѣчно мретрупанъ съ работа, отначало не знаеше какво да прави съ своя синъ, но въ края на краищата реши да го изпрати въ село, за да наблюдава имението. Селянитѣ се отнасяха къмъ Шашибушана иронично и презрително. За това, освенъ гореспоменатата, имаше и друга причина: обичащъ покоя и тишината, Шашибушанъ живѣеше самъ, и родителитѣ, обременени съ отговорностъ за сждбата на своитѣ дѣщери, виждаха въ това сжщо проява на непоносима надменностъ, която никакъ не можеха да му простятъ.

Колкото повече съседитѣ дотѣгаха на Шашибушана, толкова той ставаше по-упоритъ домоседъ. Той седѣше на дивана въ една отъ жгловитѣ стаи на кжщата, ограденъ съ подвързани английски книги, и четѣше това, което въ дадения моментъ го интересуваше, безъ да се ржководи отъ никакъвъ съзнателенъ планъ — такава му бѣше работата. Въ какво положение се намираше имението — не бѣше негова работа.

И отъ самото начало на живота му въ село на всички стана известно, че единствениятъ човѣкъ, съ когото той имаше връзки, бѣше Гирибала.

Братята на Гирибала ходѣха на училище; при връщането си отъ училище тѣ ту питаха своята глупава сестричка, каква е формата на земята, ту я питаха, кое е по-голѣмо — слънцето или земята; тя даваше невѣрни отговори, а тѣ ѳ изразяваха своето презрение и поправяха грѣшкитѣ ѳ.

Когато на Гирибала се стори, че слънцето не може да бжде по-голѣмо отъ земята, понеже очевидността противоречи на това, тя се осмѣли да изкаже своето съмнение, братята ѳ съ удвоено презрение отговориха:

— Туй то! Въ книгата ни е напечатано, а ти. . .

Като чу, че това е напечатано въ книгата, Гирибала млькна поразена; и презъ умъ ѝ мина да пита за по-нататъшни доказа-телства.

Но страшно ѝ се поиска и тя да чете книги като братята си. Понѣкога тя сѣдаше въ стаята си съ отворена книга въ ржце и се приструваше, че чете, като постоянно прелистваше книгата и бърбѣше нѣщо на себе си. Чернитѣ непонятни печатни букви, плтно изпълващи редоветѣ, сѣкашъ стояха на караулъ предъ входа за нѣкоя вълшебенъ дворецъ, и грозно висѣха надъ тѣхнитѣ редове издигнатитѣ като щикове знаци за р, и, ай; и на всички въпроси на Гирибала тѣзи нѣми пазачи нищо не отговаряха. Катамала не искаше да ѝ разкаже своята приказка за тигъра и хиената, или за коня и магарето, а Акянъ Манджари беззвучно я гледаше съ своитѣ страници като аскетъ, който е приелъ обетъ да мълчи.

Гирибала предложи на своитѣ братя да я научатъ да чете, но тѣ не искаха и да слушатъ за това. Тя намѣри съчувствие само у Шашибушана.

Шашибушанъ бѣше отначало сжщо тѣй недостъпенъ за разбирането на Гирибала, както и Катамала и Акянъ Манджари. Презъ прозореца тя виждаше, че въ малката стаячка, обрната къмъ пжтя, на дивана, вѣчно самъ, седи младъ човѣкъ, ограденъ съ книги; стоейки отвънъ, хваната за рамката, тя смаяно гледаше този страненъ човѣкъ, наведенъ надъ книгата. Сравнението на числото на книгитѣ я убеди, че Шашибушанъ знае много повече отъ братята ѝ. Друга мисль я очудваше още повече: тя не се съмняваше, че Шашибушанъ е прочелъ не само Катамала, но и всички хрестоматии въобще, каквито има по свѣта. Шашибушанъ прелистваше страницитѣ, а тя, стоейки неподвижно предъ прозореца, напразно се мъчеше да опредѣли границитѣ на неговитѣ знания.

Най-после дори кжсогледиятъ Шашибушанъ не можа да не обърне внимание на тази очудена наблюдателка. Веднажъ той, като отвори една голѣма книга съ ярка подвързия, ѝ каза:

— Гирибала, ела, азъ ще ти покажа картинки.

Гирибала не чака втора покана и тичешкомъ влѣзе при него.

Когато на следния день Шашибушанъ пакъ видѣ, че Гирибала, този пжтъ съ шарена на ивици рокличка — стои до прозореца и съ мълчаливо внимание наблюдава процеса на неговото четене, той пакъ я повика при себе си, и тя, съ развяващи се отъ тичането коси, се понесе къмъ него по пжтеката на градината.

Тѣй се завърза тѣхното познанство. Какъ то се превърна следъ това въ тѣсна дружба и какъ Гирибала получи постоянно право да влиза въ неговата стая и постоянно мѣсто на неговия диванъ, срѣдъ книжнитѣ хълмове — всичко това би трѣбвало да послужи за тема на особено историческо изследване.

Шашибушанъ започна да учи Гирибала на четене и писане. Но въсѣки ще се усмихне, когато научи, че учителятъ не само обучаваше своята малка ученичка на сричане и граматика, но ѝ четѣше и тълкуваше цѣли поеми и ѝ задаваше по поводъ на тѣхъ съвсемъ не елементарни въпроси.

Дали го разбираше тя — знае само Сърцеводецѣтъ; но че всичко много ѝ харесваше, не можеше да има съмнение. Като смѣсваше разбраното съ неразбраното, нейното детско въображение създаваше вълшебни картини. Мълчаливо, съ широко отворени очи, тя го слушаше, като отъ време на време задаваше съвсемъ неподходящи въпроси или започваше да говори за свършено като че ли странични теми. Шашибушанъ никога не я прекъсваше, — напротивъ, той съ грамадно удоволствие изслушваше отзивитѣ и забележитѣ на малкия критикъ за прочетенитѣ поеми. Въ цѣлото село Гирибала бѣше единствениятъ човѣкъ, който го разбираше. Когато се запознаха, Гирибала бѣше на осемъ години, а сега — на десетъ. Презъ тѣзи две години тя усвои английската и бенгалска азбуки и прочете съ него нѣколко леки книги. И Шашибушанъ никакъ не можеше да се оплаче отъ мжчителна самота презъ тѣзи две години селски животъ.

3.

Но не може да се каже, че толкова приятелски бѣха презъ всичкото време и отношенията между Шашибушанъ и бащата на Гирибала. Отначало Харкумаръ идваше при младия бакалавръ за съвети по поводъ на заведени отъ него искове. Но бакалаврътъ не проявяваше къмъ тѣзи въпроси особенъ интересъ и откровенно признаваше предъ наiba своето юридическо невежество. Но наибътъ бѣше убеденъ, че това сж само предлози за отказване. Тѣй минаха две години.

Сега наибътъ се готвѣше да заведе дѣло противъ единъ непокоренъ арендаторъ. Той пакъ започна да настоява предъ Шашибушана за съветъ по поводъ съставящата се жалба противъ многобройнитѣ прегръшения на доменатия арендаторъ. Шашибушанъ преди всичко, категорично отказа да дава съвети въ такова дѣло, а отгоре на това прибави нѣколко думи, които никакъ не се сториха на Харкумара особено ласкави.

Но нито една отъ тѣжитѣ на Харкумара противъ арендатора не бѣ спечелена отъ него. Той не се съмняваше ни минута, че на нещастника помага никой другъ, освенъ Шашибушанъ. Тогава той реши, че такъвъ безпокоенъ субектъ трѣбва веднага да се отстрани отъ селото.

Шашибушанъ започна да забелѣзва, че въ неговия участъкъ започнаха да пуцатъ крави, че съседитѣ му заспориха съ него за границитѣ на земитѣ му, че арендаторитѣ му се отказватъ да му пла-

щатъ и дори подаватъ срещу него лъжливи доноси; освенъ това, пуснаха се слухове, че ще го пребиятъ ако се покаже вечеръ на пѣтя и че се канятъ да запалятъ къщата му. Най-после всичко това дотегна на миролюбивия Шашибушанъ и той започна да се готви да замине за Калкута.

Почти въ навечерието на заминаването му въ селото бѣ разпнатата палатката на окръжния съдия. Войници, полицаи, економии, кучета, коне, слуги и лакеи задръстиха улицитѣ на селото. Както чакалитѣ въ приказката, които тичали следъ тигъра, децата съ страхъ и любопитство се трупаха около палатката на сахиба.

Споредъ установения редъ, длъжноститѣ на гостоприемството падаха върху наиба, и той безропотно се зае да доставя на сахиба кокошки, яйца, масло и млѣко, въ размѣри безспорно надминаващи нуждитѣ на госта. Но когато сутринта при него се яви лакеятъ на сахиба и поиска да дадатъ за кучето на сахиба три килограма масло, съкашъ нѣщо удари въ главата наиба и той отговори на лакея, че „ако сахибовиятъ пестъ безъ всѣкаква вреда за своето здраве може да погълне много по-голѣмо количество масло, отколкото тукашнитѣ наши кучета, то все пакъ такова голѣмо количество мазнини едва ще му пренесе полза“. И той не даде масло.

Лакеятъ отиде при сахиба и заяви, че той ходилъ при наиба да пита, отде да намѣри месо за кучето, и че наибътъ, като браминъ, не желаеяки да говори съ човѣкъ отъ низка каста, го изгонилъ предъ всички и дори не се посвѣнилъ да се отзове непочтително за самия сахибъ.

Преди всичко, за сахибитѣ е нетърпима браминската гордостъ; и после, наибътъ се бѣ осмѣлилъ да оскърби неговия лакей: сахибътъ не можеше да не излѣзе изъ кожата си. Той веднага заповѣда на слугата си да повика наиба.

Наибътъ, цѣлъ треперящъ отъ страхъ, бѣбрейки името на Дурга, се яви. Сахибътъ излѣзе отъ палатката, тракайки съ токове, и грозно го попита, като произнасяше бенгалскитѣ думи съ чуждестранно произношение:

— Ти по каква причина си изгонилъ моя лакей?

Харкумаръ умолително събра ржце и каза, че никога не би си позволилъ да изгони слугата на сахиба, но когато той му поискалъ три килограма масло за кучето, той, най-напредъ, вежливо го посъветвалъ, за благо на уважаемото животно, да не му дава толкова много, а следъ това все пакъ разпратилъ нѣколко души по разни мѣста да търсятъ масло.

Сахибътъ попита:

— Кой е изпратенъ и кжде е изпратенъ?

Харкумаръ назова нѣколко имена, които му дойдоха на ума. Сахибътъ испрати бързоходящи да разузнаятъ дали действително сж из-

пратени споменатитѣ хора въ тѣзи и тѣзи мѣста да търсятъ масло. А на найба поржча да чака въ палатката.

Следъ пладне пратеницитѣ се върнаха и доложиха на сахиба, че никой никжде не е изпращанъ за масло. За сахиба не остана съмнение кой лъжеше и кой казваше истината. Въ гнѣва си той повика своя лакей и каза:

— Вземи този господинъ за ухото и го накарай да тича около палатката ми.

Слугата безъ да чака повече изпълни въ присѣтствието на грамадна тълпа заповѣдта на своя господарь.

За събитието се научиха веднага въ цѣлото село. Харкумарь, връщайки се въ кжщи, се отказа отъ храна и като умиращъ се тръшна на леглото си.

Наибътъ имаше доста врагове между арендаторитѣ, — тѣхното злорадство бѣше голѣмо. Но когато научи за това събитие Шашибушанъ, който бѣше вече съвсемъ готовъ да замине, кръвта кипна въ жилитѣ му. Той не спа цѣла нощъ.

На следния день, рано сутринята, той отиде у Харкумара. Харкумарь го хвана за ржката и се разплака. Шашибушанъ каза:

— Дай подъ сждъ сахиба за оскърбление, а азъ ще те защитавамъ.

Да даде подъ сждъ самия сахибъ! Харкумарь бѣше отначало изплашенъ отъ тази мисль, но Шашибушанъ настояваше. Харкумарь поиска време да помисли. Но когато видѣ, че навредъ говорятъ само за неговото унижение и че враговетѣ му не скриватъ своята радостъ, той не можа да издържи и каза на Шашибушанъ: — Азъ чувахъ, братко, че ти изведнажъ, кой знае защо, си решилъ да заминешъ въ Калкута. Ние нѣма да те пуснемъ. Когато въ селото има такъвъ човѣкъ като тебе, ние се чувствуваме много по-увѣрени. Но както и да е, ти трѣбва да ми помогнешъ да измия това непоносимо оскърбление.

4.

Сжщиятъ този Шашибушанъ, който презъ всичкото време се криеше отъ хората задъ непристѣпната ограда на осамотението, се яви днесъ въ сжда. Сждията, следъ като изслуша жалбата му, го повика въ своя кабинетъ и съ приятелски тонъ му каза:

— Шаши Бабу, не би ли било по-добре да се уреди по частенъ начинъ цѣлата тази работа?

Шаши Бабу като примижа и загледа неподвижно съ кжсогледитѣ си очи подвързията на лежащия на масата законникъ, отговори:

— Азъ не мога да съветвамъ моя клиентъ да направи това. Той е билъ публично оскърбенъ, — тогава какъ може да се уреди дѣлото по частенъ начинъ?

Следъ кратъкъ разговоръ, сахибътъ разбра, че той не ще може да разубеди този кжсогледъ, сжжп на думитѣ си младежъ, и каза:

— Олрайтъ, Бабу! Хайде, ще видимъ какво ще излѣзе отъ това.

Следъ това сждията насрочи разглеждането на дѣлото следъ доста дълъгъ срокъ, и съ твърди крачки излѣзе отъ стаята.

Следъ това окржжниятъ сждия писа на земиндара:

„Твоятъ наибъ оскърби моитѣ слуги и се отнесе непочтително къмъ мене; надѣвамъ се, че ще вземешъ нужнитѣ мърки“.

Земиндарътъ, разтревоженъ, веднага повика Харкумара. Наибътъ му разказа всичко, което се бѣ случило. Земиндарътъ страшно се разсърди и каза: — Когато лакеятъ на сахиба ти е искалъ масло за кучето, ти трѣбваше, безъ да възразявашъ ни дума, да му дадешъ каквото ти искатъ. Какво, щеше ли да се разоришъ отъ това?

Харкумаръ не можеше да отрече, че никакво разорение не би произлѣзло отъ това. Като призна вината си, той добави:

— Изглежда, че планетитѣ не ми благоприятствуваха: ето защо сглушихъ тѣй.

Земиндарътъ каза:

— А кой те посѣветва да подавашъ жалба противъ сахиба?

Харкумаръ отговори:

— Ваша милость, та менъ и на умъ не ми е идвало да подавамъ жалба, но този адвокатъ Шашибушанъ, който живѣе въ нашето село, нѣма никаква практика, и ето, този хлапакъ, по свой произволъ, безъ да получи дори както трѣбва моето съгласие, забърка дѣлата тази каша.

Земиндарътъ бѣ крайно ядосанъ на Шашибушана. Това нещастно адвокатче изглеждаше да е готово на всѣкаква мистификация, само да спечели известность. Той заповѣда на наиба незабавно да вземе обратно жалбата си, за да успокои колкото е възможно по-скоро двамата сахиби.

Наибътъ, вземайки съ себе си за подаръкъ сладкиши и плодове, отиде при окржжния сждия. Той доложи на сахиба, че подаванетоъ жалба противъ сждията съвършено противоречи на неговия характеръ и принципи, но живѣящиятъ въ селото новакъ-адвокатъ, хлапакътъ Шашибушанъ, безъ да го уведоми, извършилъ тази дързка постѣпка. Сахибътъ изрази своето негодувание по поводъ поведението на Шашибушана, а съ наиба се отнесе доста милостиво и каза, че много съжالياва, че въ гнѣва си му „причинилъ това наказание“. Сахибътъ наскоро бѣ получилъ отличие на изпита по бенгалски езикъ и се ползуваше отъ всѣки случай да блесне съ своя бенгалски „високъ стилъ“.

Наибътъ каза:

— Родителитѣ понѣкога наказватъ децата, понѣкога ги ласкаятъ. Никаква обида нѣма въ това.

Като надари както трѣбва слугитѣ на окржнния сждъ, Харкумаръ, ободренъ, отиде да посети мѣстния сждия. Сждията, научавайки отъ него за поведението на Шашибушана, каза:

— А пъкъ азъ бѣхъ очуденъ. Понеже зная Харкумара Бабу за благороденъ човѣкъ. Бѣхъ увѣренъ, че вие най-напредъ ще ме уведомите, и че ние ще наредимъ работата по частенъ начинъ. И изведнажъ вие заявявате въ сжда. Азъ не вѣрвахъ на очитѣ си. Сега всичко ми е ясно.

Най-после той попита найба участвува ли Шашибушанъ въ конгресното движение. Наибѣтъ, безъ да мигне, отговори:

— Участвува.

За сахибския умъ на сждията бѣше очевидно, че всичко това е работа на конгреса. Тайнитѣ агенти на конгреса навсѣкжде кроять подобни интриги щомъ имъ се представи възможность, а следъ това се появяватъ кресливи статии въ вестницитѣ и се поставятъ тояги въ колелата на правителството. Нѣмайки въ ржцетѣ си власть да се разпрва направо съ подобни заговорници, сждията мислено обспваше съ упрѣци слабостта на индийското правителство. Но името на конгресиста Шашибушана той запомни.

5.

Когато въ живота се разцвѣтватъ величествено голѣмитѣ събития, тогава около тѣхъ и малкитѣ събития, протѣгайки жадно своитѣ корени, не пропусчатъ случая да заявятъ за своитѣ права. Когато Шашибушанъ се зае съ дѣлото на Харкумара, когато той започна да прави справки въ дебелитъ томове закони и мислено да произнася речи, репетирайки въ въображението си кръстосания разпитъ на свидетелитѣ и виждайки се вече предъ лицето на огромна тѣлпа зрители въ откритото заседание на сжда; когато той, треперящъ отъ вълнение и обливайки се въ потъ обмисляше стратегическия планъ на предстоящото насгплнение, неговата малка ученичка, съ измачкана книжка и изписана тетрадка подъ мишца продължаваше всѣки день въ опредѣленото време да идва предъ вратата му ту съ плодове, ту съ сладки, ту съ бетелъ. Въ първитѣ дни тя виждаше, че Шашибушанъ съсрѣдоточено прелистваше страницитѣ на нѣкаква грамадна, мрачна книга безъ картинки. Той имаше съвсемъ другъ видъ, не както преди, когато просто седѣше и четѣше книги. Въ друго време Шашибушанъ сподѣляше съ нея, макаръ частично, всичко, каквото четѣше. Нима въ тази дебела, черна книга не може да се намѣри нищо за Гирибала? Нима цѣлиятъ въпросъ е въ това, че книгата е толкова голѣма, а Гирибала — толкова малка?

Отначало Гирибала, за да привлече вниманието на своя учитель, започваше високо да срича отъ своята книга, като се разхождаше напредъ-назадъ, но той нищо не забелязваше. Гирибала страш-

но се сърдѣше на тази голѣма черна книга. Тя ѝ се струваше като нѣкакъв безобразенъ, зълъ човѣкъ. Всѣка нейна непонятна страница, като зло човѣшко лице, я гледаше съ нѣмо презрение за това, че тя е малко момиченце. Ако нѣкой добъръ крадецъ би открадналъ тази книга, тя не би се уплашила, за да го възнагради, да открадне всички сладки нѣща отъ шкафоветѣ на майка си.

Азъ не виждамъ особена нужда да съобщавамъ на читателя всички онѣзи несъобразни молитви за унищожението на тази книга, съ които Гирибала се обръщаше къмъ боговетѣ и които тѣй си и останаха нечути.

Тогава докачената Гирибала реши два-три дена да не ходи при учителя. Следъ това, за да си изясни резултата отъ това мѣроприятие, тя надникна презъ прозореца на Шашибушана, минавайки, — разбира се, по съвсемъ друга работа — по улицата, въ която той живѣеше, и видѣ: черната книга бѣ изчезнула, а Шашибушанъ стои самъ въ срѣдата на стаята, маха съ рѣце, и сѣкашъ обръщайки се къмъ желѣзнитѣ преградки на прозореца, произнася речъ на чуждѣ езикъ. Навѣрно той искаше да провѣри на металическитѣ прѣчки дали ще му се удаде да разтопи сърцето на сждията. Шашибушанъ, който познаваше живота само отъ книгитѣ, предполагаше, че както едно време Демостень, Цицеронъ, Беркъ, Шериданъ и други оратори сж извършвали чудеса съ своитѣ речи, като сж поразявали въ самото сърце несправедливостъта, изобличавали насилието и високомѣрието, тѣй е възможенъ подобенъ подвигъ и въ нашия меркантиленъ вѣкъ. Той живо си представляваше, седящъ въ своята вехта селска кѣщица, какъ той предъ очитѣ на цѣлия свѣтъ ще засрами този опияненъ отъ властѣта англичанинъ и ще го накара да се разкае. Дали боговетѣ сж се смѣли въ небесата или сж проливали сълзи надъ неговитѣ речи — едва ли нѣкой би могълъ да каже.

Гирибала презъ този день той и не забеляза. Този день тя нѣмаше сливи; тя бѣ се разочаровала въ действието на сливитѣ костилки. Освенъ това, когато Шашибушанъ я питаше съ невъзмутимъ видъ: „Гири, какво, днесъ нѣма ли да има сливи?“, тя вземаше това за подигравка и като му извикваше: „остави ме!“ сърдито избѣгваше. Днесъ нищо не ѝ оставаше, освенъ да изнамѣри нѣкакъвъ другъ начинъ на действие. Като се пристори, че гледа нѣкъде надалечъ, тя завика:

— Сварна, гължбче, защо си отивашъ? Почакай, азъ ей сега ще дойда.

Читателтъ може да помисли, че тя се бѣ обърнала съ тѣзи думи къмъ намиращата се далечъ другарка, на име Сварналата, — но читателката ще разбере, че никаква Сварналата нѣмаше тамъ и че въ сѣжностъ тѣзи думи бѣха предназначени за съвсемъ други уши. Но отъ тази хитростъ нищо не излѣзе. Не че Шашибушанъ не чу нищо, но той помисли, че Гирибала иска да играе, а презъ този

день той съвсемъ нѣмаше време да се занимава съ нея. Този день той сжщо бѣ заетъ съ точене на остри стрели, предназначени да пронизатъ нѣчие сърце. Но читателитѣ вече сж се досѣтили, че неговитѣ стрели сжщо не достигнаха цельта си, както и стрелитѣ на Гирибала.

Костилкитѣ отъ сливи иматъ това преимущество, че ако се хвърлятъ една следъ друга, четвъртата или петата навѣрно ще стигне цельта, дори ако първитѣ три-четири не попаднатъ въ нея. Но ако извикашъ „Сварна, азъ ида“, то колкото и нереална да е тази въображаема Сварна, да си останешъ на мѣстото вече е невъзможно: иначе нали околнитѣ неизбѣжно ще започнатъ да се съмняватъ въ самото съществувание на Сварна. Затова, когато Гирибала се убеди въ безплодностьта на своитѣ усилия, не ѝ оставише нищо, освенъ да си отиде. Но по вървежа ѝ не личеше стремежътъ ѝ да се съедини съ Сварна да е много силенъ. Тя сѣкашъ се мъчеше да почувствува съ гърба си, върви ли нѣкой следъ нея: когато почувствува, че нѣма никого, тя, както даваящиятъ се се хваща за сламка, се обърна назадъ, и като не видѣ никого, не само отхвърли всѣка надежда, но хвърли и своя вехтъ Чарупатъ, предварително разкъсвайки го на малки парченца. Ако тя би могла да му върне всичко, което бѣ научила отъ него, тя би му хвърлила всичко това, като шепа костилки срещу вратата му. Тя реши твърдо, че преди да се види пакъ съ Шашибушана, ще забрави предварително всичко, каквото знае, и ако той я запита за нѣщо, тя нѣма да може да му отговори нито на единъ въпросъ. Нито на единъ, нито на единъ, нито на единъ! Тогава той, най-после, ще почувствува!

Сълзи се показаха на очитѣ на Гирибала. Мисълта какъ Шашибушанъ ще се разкае когато се убеди, че тя е забравила всичко, достави известно облекчение на измъченото ѝ сърце; но тя се изпълни съ жалость къмъ себе си като помисли за онази нещастна Гирибала, която е станала незежа по вина на Шашибушанъ. По небето плуваха есенни облаци; презъ есенята такива облаци всѣки день плуватъ по небето. Скрита задъ едно дърво на края на пѣтя Гирибала горчиво заплака: колко момиченца всѣки день проливатъ сжщо такива безпричинни сълзи! Какъвъ смисълъ иматъ подобни сълзи, едва ли нѣкой може да каже.

6.

На читателитѣ вече е известно, защо юридическитѣ изследвания и ораторски упражнения на Шашибушана останаха тъй безплодни. Жалбата, подадена въ сжда, бѣ взета обратно. Харкумаръ бѣ назначенъ почетенъ сждия въ своя районъ. Като облѣче своя старъ Чапканъ, Харкумаръ започна да ходи въ сжда, не забравяйки при среща съ сахибитѣ полагащитѣ се поклони.

Надъ дебелия черъ томъ отъ закони започва да се сбждва проклятието на Гирибала. Той бѣше захвърленъ въ нѣкой тъменъ жгълъ и, покрить съ прахъ, прекарваше времето си въ пренебрежение и забрава. Но, — уви! — де е Гирибала, която би могла да се зарадва като види сждбата му!

Въ деня, когато Шашибушанъ затвори най-последенъ този законникъ, той изведнажъ забелѣза, че Гирибала не идва. Тогава той започна по малко, съ трудъ да възстановява въ паметта си историята на последнитѣ дни. Той изведнажъ си спомни, какъ веднажъ рано сутринъ Гирибала дойде при него съ свежи, влажни цвѣта отъ бакулъ въ пола. При нейното появяване той дори за минута не се откъсна отъ книгата. Като видѣ това, тя въ първия моментъ сѣкашъ се смути, но следъ това извади забодената на рокличката ѝ игла съ конецъ и като седна, започна да плете гирлянда. Тя правѣше това много бавно, и когато свърли, бѣше вече привечеръ, тя трѣбваше да си отива въ кѣщи, а Шашибушанъ все още не се откъсваше отъ книгата. Гирибала постави готовата гирлянда на кушетката и съ тѣженъ изгледъ излѣзе отъ стаята. Той си спомни, какъ нейното самолюбие отъ день на день се проявяваше по-силно и какъ следъ това тя вече престана да идва при него, а само рѣдко минаваше по улицата край кѣщата му; а отъ нѣколко дена тя съвсемъ бѣ престанала да се явява. Като въздѣхна дълбоко, Шашибушанъ, сѣкашъ въ нѣкакво отчаяние, се облегна гърбомъ до стената. Дори книгитѣ му бѣха противни като нѣмаше малката му ученичка. Той измѣкваше отъ камарата ту една, ту друга книга, но следъ като я прелистваше лениво, поставяше я обратно. Той се залавяше да пише, но изведнажъ оставяше и започваше съ тревога да гледа презъ прозореца.

Безпокоеше го, не се ли е случило нѣщо съ Гирибала. По околень пѣтъ той узна, че безпокойството му бѣше напразно: тя е здрава, но не излиза отъ кѣщи. Вече ѝ е намѣренъ годеникъ и скоро предстои сватба.

На другия денъ следъ като Гирибала разкъса на парчета своя Чарупатъ и посипа съ неговитѣ листчета калната селска улица, тя, рано сутринта напълни полата си съ разни сладки нѣща и бързо излѣзе отъ кѣщи. Харкумаръ, който цѣла нощъ не бѣ спалъ отъ жегата, отъ зори седѣше предъ вратата съ разголено туловище и пушеше. Той спрѣ Гирибала. „Кжде отивашъ?“ Гири отговори: „При Шаши-Дада“. Харкумаръ започна да ѝ се кара: „Нѣма да ходишъ при Шаши-Дада. Стой си въ кѣщи. Голѣмо момиче, скоро ще се преселва у свекъра си, а пѣкъ не знае срамъ“. Отъ този денъ Гирибала не излизаше вече. Тѣй и не ѝ се удаде да сломи неговата надменность. Сгжстениятъ манговъ сокъ, бетельтъ и портокалитѣ се върнаха по мѣстата си. Валятъ дъждове, цвѣтоветѣ на бакула олитатъ; зрѣлитѣ гуави висятъ по дърветата; птицитѣ кълватъ зрѣлитѣ сливи, посипани по земята. Уви, вехтия Чарупатъ го нѣма вече!

Въ деня, когато въ селото звучаха флейтитѣ въ честь на сватбата на Гирибала, Шашибушанъ, непоканенъ на тържеството плуваше по рѣката къмъ Калкута.

Откакъ Харкумаръ си взе назадъ отъ сжда жалбата противъ сахиба, той намрази Шашибушана. Той бѣше убеденъ, че Шашибушанъ го презира; той виждаше хиляди признаци на това презрение въ лицето, въ погледа, въ всички маниери на Шашибушана. Всички въ селото по малко забравяха за неговия позоръ. Само Шашибушанъ навѣрно не бѣ забравилъ, и Харкумаръ се боеше вече да го срещне. Само видѣтъ на Шашибушана предизвикваше въ него мъчителенъ припадъкъ на срамъ и злоба. Харкумаръ реши, че трѣбва да отдалечи Шашибушана отъ селото.

Да се отстрани отъ селото такъвъ човѣкъ като Шашибушана не бѣше мъчна работа; взетитѣ мѣрки скоро се увѣнчаха съ успѣхъ. Една сутринъ Шашибушанъ натовари на лодка сандѣкъ съ книги и два куфара. Онази нишка, която по-рано го свързваше съ селото, е изрѣзана съ днешната церемония. Колко здраво бѣ обвила тази тънка нишка сърцето му той и не подозираше до този день. Но днесъ, когато лодката му се отдѣли отъ брѣга и започнаха да се скриватъ отъ погледа върховетѣ на познатитѣ дървета и все по-глухо се чуваха звучитѣ на сватбената музика, внезапно гърдитѣ му сѣкашъ се напълниха съ сълзи, нѣщо сви гърлото му, жилкитѣ на слѣпитѣ му очи забиха по-често и цѣлата картина на свѣта се разтопи предъ него въ лъжовенъ миражъ отъ сѣнки.

Душаше силенъ срещуположенъ вѣтъръ, и макаръ че тѣ плуваха по течението лодката се движеше бавно напредъ. Въ това време на рѣката стана събитие, което прекъсна пътуването на Шашибушана.

Отъ скоро на рѣката бѣ открита нова параходна линия. Новичѣкъ параходъ, съ шумъ въртящъ колелата си и повдигащъ съ тѣхъ вълнитѣ, вървѣше нагоре по рѣката. Управляваше го младъ капитанъ-сахибъ. Между пътниците имаше нѣколко души отъ селото на Шашибушана.

Индийски корабъ, натоваренъ съ юта, отдавна вече се мъчеше да изпревари парахода и ту го настигаше, ту пакъ оставаше назадъ. Лодкарътъ постеленно се амбицираше все повече. Той издигна надъ първото платно второ, а следъ това надъ второто — още едно малко, трето. Подъ натиска на вѣтъра високата мачта на кораба се наведе напредъ, а прорѣзванитѣ вълни весело зашуртѣха въ бѣсенъ танцъ край бортоветѣ на кораба, който се понесе като конь, захапалъ юздитѣ. На едно мѣсто рѣката завиваше. Възползуванъ отъ това, корабътъ удари направо и най-после надмина парахода; капитанътъ, облегнатъ на паранета, съ явенъ интересъ наблюдаваше всичко това. Когато корабътъ стигна предѣла на своята скоростъ и замина на нѣколко метра парахода, сахибътъ внезапно взе пушката си и гръмна, като се прицели въ издутото платно на кораба. Въ единъ

мигъ платното бѣ разкъсано отъ вѣтра на парчета, корабътъ се превърна, а параходътъ изчезна задъ завоя на рѣката.

Трудно е да се каже на какво се дължеше постъпката на капитана. За насъ, бенгалцитѣ, е трудно да разберемъ, какво доставя удоволствие на англичанина. Може би, той не можеше да понесе победата на бенгалския корабъ въ състезанието; може би, имаше нѣкакво жестоко сладострастие въ зрелището на голѣмото, издуто платно, мигновено разкъсвано на парчета; може би, въ това имаше нѣкакво дяволско удоволствие: изведнажъ да прекъснешъ играта на смѣлия лодкаръ, като му изпратишъ нѣколко куршума. Но несъмнено е едно: англичанинътъ бѣше увѣренъ, че не ще понесе никакво наказание за своята шега и че както собственикътъ на кораба, тъй и командата му, собствено казано, не сж хора.

Шашибушанъ видѣ всичко, което стана, отъ своята лодка. Той побърза къмъ мѣстото на произшествието и извлѣче отъ водата владѣтеля на кораба и матроситѣ; не можаха да намѣрятъ само готвача, който въ момента на катастрофата билъ вътре и билъ заетъ съ разтриване на ароматни подправки. Препълнената рѣка бурно се носѣше напредъ.

Кръвта на Шашибушанъ кипѣше въ жилитѣ. Правосъдието се движи бавно — то прилича на тежка желѣзна колесница. То претегля, събира показания и съ невъзмутимо равнодушие налага наказание; въ него не бие живо човѣшко сърце. Но на Шашибушана се струваше, че наказанието е сжщо тъй естествено неотдѣлимо отъ гнѣва, както изпълнението — отъ желанието, или насищането — отъ глада. Има цѣлъ редъ престѣпления, които искатъ отъ свидетеля незабавното имъ възмездие, а отклонилия се отъ него неизбѣжно го чака възмездие отъ онѣзи небеса, които се кривятъ въ неговата душа. Въ такива случаи да се утешаваме съ надежди на бждащо правосъдие е срамно. Но — уви! — машината на правосъдието, както и машината на парахода бѣха на страната на капитана. Не зная, имаше ли това приключение още нѣкакви благодетелни резултати, но то само усили индийската меланхолия на Шашибушана.

Шашибушанъ се върна съ спасенитѣ въ селото. Следъ това той изпрати нѣколко души да търсятъ товара на кораба и поиска отъ владѣтеля на кораба да подаде оплакване срещу капитана въ полицията.

Лодкарътъ рѣзко отказа. Той казваше:

— Корабътъ потъне, нима сега и самъ азъ трѣбва да се удавя? Първо, трѣбва да се плаща въ полицията, а следъ това постоянно да се ходи въ сѣда, да си остави човѣкъ всичката работа, да забрави за сънъ и храна: най-после, какъ ще се свърши дѣлото противъ сахиба — единъ Богъ знае.

Но когато той чу отъ Шашибушана, че той самъ ще излѣзе въ качество на адвокатъ, ще поеме сѣдебнитѣ разноси, и че напълно

е възможно да удовлетворят паричния искъ, той най-после се съгласи. Но съселянитъ на Шашибушана, които бѣха на парахода, се отказаха да дадатъ каквито и да било показания. Тѣ казаха на Шашибушана:

— Но ние, господине, нищо не видѣхме. Ние бѣхме на задната част на парахода, и отъ шума на машинитѣ и плѣскането на вълнитѣ дори вистрела не чухме.

Шашибушанъ, проклинайки мислено своитѣ съотечественици, се яви въ сѣда и подаде жалба.

Отъ свидетели не стана нужда. Капитанътъ призна, че е грѣмналъ. Той каза, че видѣлъ въ небето ято жерави и се прицелилъ въ тѣхъ. Параходътъ въ това време вървѣлъ съ пленъ ходъ и тъкмо въ този моментъ стигналъ на такова мѣсто, дето рѣката завивала. Следователно, той нищо не знае: врана ли е била убита, или жеравъ, или пъкъ корабътъ се е обърналъ. Въ въздуха и на земята има достатъчно много интересенъ дивечъ, тъй че никой съ здравъ умъ не ще хаби куршумъ, макаръ да струва само четвъртъ пайса, за нѣкакъвъ си мръсенъ парцалъ.

Сахибътъ бѣше оправданъ и следъ свършването на заседанието запали папирота и трѣгна къмъ клуба. Трупътъ на матроса, който разтривалъ подправки въ кораба, бѣ намѣренъ изхвърленъ на брѣга на десетъ километра далечъ отъ мѣстото на крушението, а Шашибушанъ съ разбито сърце се върна въ селото.

Въ сѣщия день, когато Шашибушанъ се върна, за Гарибала бѣ натъкмена лодка за пренасянето ѝ въ дома на свежѣра. Макаръ че него никой не го покани, той трѣгна къмъ брѣга. Тамъ имаше голѣма тълпа и той, като се оттегли настрана, се спрѣ до самата вода. Лодката мина край него, и той видѣ съ вълнение, че Гарибала, изопнала вуала на лицето си, седи съ наведена глава. Тя все се надѣваше, че преди да отпътува ще ѝ се удаде нѣкакъ си да се види съ Шашибушана; но сега тя не можеше да знае, че учителътъ ѝ стои тъй близко на брѣга и я гледа. Тя тъй и не подигна глава и не погледна, — само беззвучно плачеше, и по странитѣ ѝ течеха сълзи.

Най-после лодката се скри отъ погледа. По водата заблестѣха слънчевитѣ лъчи, въ клонитѣ се понесе въ непрекъснатата струя пѣсенъта на папирота, която сѣкашъ не можеше да излѣе всичкия си възторгъ; превозачътъ се отправи съ първата партия пасажери къмъ противоположния брѣгъ, жени излѣзоха на брѣга за вода, като обсжждаха заминаването на Гарибала. Шашибушанъ свали очилата и като бършеше сълзитѣ си, се върна въ своята кѣщица, задъ оградата, на края на пѣтя. Изведнажъ му се стори, че чува гласа на Гарибала: „Шаши-Дада!“ Уви! Де е тя? Нийде я нѣма, ни въ кѣщата, ни на улицата, нито дори въ селото — само въ неговото препълнено отъ сълзи сърце!

8.

Шашибушанъ пакъ събра вещигѣ си и тръгна за Калкута. Работата въ Калкута той нѣмаше; той собствено нѣмаше за какво да отива тамъ, затова той пакъ реши да тръгне по рѣката, а не съ влака.

Въ това време периодътъ на дъждоветѣ бѣше въ разгара си, и Бенгалия се покри съ мрежа лжкатушни потоци, голѣми и малки. Съкашъ кръвоноснитѣ сждове на бенгалската почва бѣха се препълнили, и дърветата, и лианитѣ, тревата и храститѣ, оризовитѣ и ютени ниви и трѣстики — всичко разцвѣтъ въ изобилието на буйна младостъ, съкашъ хвърлило веригитѣ.

Лодката на Шашибушана заплува по тѣзи тѣсни, лжкатушни ручейчета, препълнени съ вода до краищата. Ливадитѣ, а на много мѣста и оризовитѣ ниви бѣха залѣни отъ водата. Водата се бѣ приближила до селскитѣ огради и мангови градини, съкашъ воднитѣ божества се бѣха погрижили да обиколятъ съ напоителни канали коренитѣ на дърветата изъ цѣла Бенгалия.

Въ началото на пжтуването слънцето весело се отражаваше въ влажната трева и листа, но скоро небето се покри съ облаци и рухна дъждъ. Кждето и да погледнешъ, всичко наоколо е беззащитно и печално. Както кравитѣ въ време на пълноводие се събиратъ на купъ срѣдъ калния тѣсенъ дворъ и съ жаленъ погледъ търпеливо седятъ подъ струитѣ на дъжда, тѣй и майка-Бенгалия съ тжженъ видъ търпеливо стоеше срѣдъ своята наводнена пустиня въ дъждовнитѣ порои. Селянитѣ ходѣха съ сламени шапки, женитѣ, настръхнали отъ студения вѣтъръ, преминаваха презъ улицата по домакински работи или стжпвайки предпазливо по хлъзгавия брѣгъ, отиваха за вода на рѣката; стопанитѣ седѣха предъ вратитѣ си и пушеха, а при крайна нужда се охрабряваха да излѣзатъ, като овиваха парче платно около бедрата си и съ чадъръ надъ главата. Да се държи чадъръ надъ главата на жената или въобще да ѝ се дава чадъръ — не влиза въ числото на славнитѣ традиции на нашата ту изгряна отъ слънцето, ту наводнявана отъ дъждоветѣ страна.

Дъждътъ не ослабваше; и на Шашибушана всичко това най-после умръзна; той реши да се прехвърли на влака. На едно мѣсто, дето една рѣка се вливаше въ друга, той привърза лодката и излѣзе да потърси нѣщо за ядене.

Когато куцията пада въ яма, вината не е само въ ямата; кражътъ на куция изобщо се стреми къмъ ямата. За образецъ може да послужи поведението на Шашибушана презъ този день.

На мѣстото, дето се сливаха дветѣ рѣки, рибари бѣха разтеглили грамадна мрежа, привързана у крайбрѣжния бамбукъ. Само отъ едната страна бѣ оставено свободно мѣсто за лодкитѣ. Рибаритѣ отдавна вече арендоваха това мѣсто и внасяха за арендата опредѣле-

ната сума. За беда, презъ това мѣсто трѣбваше да мине старшиятъ полицейски инспекторъ. Когато той се показа, рибаритѣ отдалечъ съ виковете му обърнаха внимание на мрежата и го предупредиха, че е необходимо да мине отстрани. Но лодкарътъ на сахиба не бѣ привикналъ да се справя съ никакви препятствия, произлизащи отъ хората, и насочи лодката направо, надъ мрежата. Лодката мина свободно, но лопатата се заплете, и за да я освободятъ, трѣбваше да се спратъ за известно време.

Сахибътъ-инспекторъ излѣзе отъ кожата си и заповѣда да го изведатъ на брѣга. Като го видѣха, рибаритѣ бързо се разбѣгаха на разни страни. Сахибътъ заповѣда на гребцитѣ да разрѣжатъ мрежата и тѣ веднага разрѣзаха на парчета тази грамадна мрежа, струваща 700 - 800 рупии. Като излѣ гнѣва си на мрежата, сахибътъ заповѣда да му доведатъ рибаритѣ. Полицайтѣ, като не намѣриха виновнитѣ рибари, задържаха първитѣ четирма, които имъ попаднаха и ги доведоха при сахиба. Събрали молитвено ржце, рибаритѣ започнаха жално да молятъ сахиба да ги пусне, като увѣряваха, че тѣ нищо не знаятъ. Сахибътъ заповѣда да взематъ пленницитѣ въ лодката. Въ този моментъ Шашибушанъ, съ пенсне и рубашка, която не бѣ успѣлъ да закопчее, шляпайки съ чехли, запѣхтѣнъ, дотърча до лодката на сахиба и съ разтреперанъ гласъ каза:

— Съръ, вие нѣмахте право да срѣжете рибарската мрежа и нѣмате право да мжчите тѣзи нещастни хора.

Сахибътъ отговори на Шашибушана съ неучтива забележка на езика хинди; безъ да го доизслуша, Шашибушанъ скочи отъ високия брѣгъ въ лодката, хвърли се върху сахиба и започна да го бие като лудъ.

Какво стана следъ това, Шашибушанъ не знаеше. Той се свѣсти въ участъка, и едва ли е нужно да казваме, че тѣлесното му и душевно самочувство не му се стори весело.

9.

Бащата на Шашибушана нае адвокатъ и преди всичко издействува да освободятъ сина му подъ гаранция. Следъ това започнаха разправии въ свръзка съ сѣдебния процесъ.

Рибаритѣ, които пострадаха презъ онзи день, принадлежаха къмъ сжщия окръгъ, както и Шашибушанъ, и бѣха всички подвластни на единъ и сжщъ земиндаръ. Тѣ започнаха да се явяватъ при Шашибушана за юридически съвети. Рибаритѣ, които сахибътъ арестува, сжщо му бѣха познати.

Шашибушанъ ги повика и имъ съобщи, че ще ги посочи за свидетели. Тѣ страшно се изплашиха. Та тѣ не сж аскети, тѣ сж семейни хора; де ще търсятъ спасение, ако се скаратъ съ полицията? Всѣки носи само една душа! Че претърпѣха загуба — това е истина; но нима трѣбва да си навлѣкатъ нови загуби? Тѣ казаха:

— Господине, ти ни вълвче въ беда.

Следъ дълги преговори, тѣ се съгласиха да посочатъ истината. Харкумаръ, като отиде веднажъ въ сѣда съ обикновенитѣ си низки поклони, чу отъ полицейския надзирателъ следнитѣ думи:

— Наибъ-Бабу, казватъ, че твоитѣ арендатори се готвятъ да даватъ лъжливи показания противъ полицията.

Наибътъ отговори смаянъ:

— Наистина ли? Не може да бжде! Нима тѣзи негодници сж способни на подобно нѣщо!

Читателитѣ на вестницитѣ знаятъ какъ се свърши процесътъ на Шашибушана.

Рибаритѣ всички до единъ казаха, че сахибътъ дори не се е докосвалъ до мрежата имъ, а само ги извикалъ въ лодката си и имъ записалъ имената и адреситѣ.

Но не бѣше само това. Нѣколко съселаяни на Шашибушана, негови познати, показаха, че тѣ презъ това време извършвали сватбено плуване и се намирали близо до мѣстото на произшествието. Тѣ видѣли, че Шашибушанъ изведнажъ се появилъ и безъ никаква причина нанесълъ оскърбление на полицейския инспекторъ.

Шашибушанъ призна, че е влѣзълъ въ лодката и нанесълъ ударъ на инспектора, следъ като самъ билъ оскърбенъ отъ него, но главната причина на поведението му била тази, че инспекторътъ заповѣдалъ да разрѣжатъ мрежата и арестувалъ невиннитѣ рибари.

При тѣзи условия напълно естествено за Шашибушана бѣ изнесена обвинителна присѣда. Неговото оскърбително отношение къмъ инспектора, произволното вмѣсване, съпротивлението, оказано на законнитѣ действия на властта — това не бѣше малко.

Шашибушанъ трѣбваше да напусне своята къщица и любими книги и да прекара въ затвора петъ години. Баща му искаше да подаде касационна жалба, но Шашибушанъ се възпротиви на това. Той каза:

— Азъ се радвамъ на затварянето. Желѣзната ограда не лъже. Азъ попаднахъ въ беда, защото бѣхъ излѣганъ отъ свободата извънъ затвора. Ти мислишь, че въ затвора има лошо общество, но въ затвора има по-малко лъжци и неблагодарни, макаръ само затова, че тамъ има по-малко мѣсто. А на свобода тѣ сж много повече!

Скоро следъ като Шашибушанъ бѣ затворенъ, умрѣ баща му. Други близки роднини той нѣмаше. Наистина, той имаше сжчо братъ, който работѣше въ Централнитѣ Провинции, но той живѣеше тамъ вече отдавна, бѣше си построилъ тамъ къща, обзавелъ се съ семейство и нѣмаше намѣрение да се връща въ родината си. Имуществото на Шашибушана въ село Харкумаръ съ разни хитрини прехвърли въ своя собственостъ.

По волята на сѣдбата Шашибушанъ трѣбваше да пренесе всички страдания, които сж свързани съ живота въ затвора, въ много

по-голъми размъри отъ обикновенитѣ. Но и тѣзи петъ дълги години най-после изтекоха.

Какъ бѣше день презъ периода на дъждоветѣ, когато Шашибушанъ, ослабналъ, съ пустота въ сърцето, напусна затвора. Свободата му бѣ върната, но той нѣмаше вече никого и нищо на свѣта. На бездомния и самотенъ Шашибушанъ свѣтътъ се струваше безприютна пустиня.

Като се спрѣ предъ вратата на затвора, той размишляваше, какъ да завърже отново прекжснатата нишка на живота; изведнажъ предъ него се спрѣ карета, впрегната съ два коня. Отъ нея излѣзе лакей и попита:

— Вашето име е Шашибушанъ-Бабу?

Той отговори:

— Да.

Лакеятъ отвори вратичката на каретата и го покани да влѣзе. Смаяниятъ Шашибушанъ попита:

— Кжде ще отида?

Лакеятъ отговори:

— Нашитѣ ви канятъ въ кжщи.

За Шашибушана ставаше непоносимо любопитството на минувачитѣ, които започнаха да се спиратъ около тѣхъ, и той влѣзе въ каретата. „Вѣроятно, това е грѣшка, — помисли той. — Но нищо отъ това, все ще отида нѣкъде; може би именно тази грѣшка ще бжде предисловие къмъ моя новъ животъ“.

Презъ този день сжщо играеха по небето Слънцето и Облакътъ, и отъ дветѣ страни на пжтя тъмзеленитѣ оризови и ютени полета, залъни отъ дъжда, се пѣстрѣха въ смѣната на свѣтлината и сѣнкитѣ. Недалечъ отъ пазарището имаше голѣмо дърво, и близо до него група поклонници-вайшнавити, съ лютни и барабани, стояха предъ вратата на единъ дюкянъ и пѣха:

„Върни се, върни се, владико, върни се!

Въ моето гладно и жадно сърце се върни!“

Колкото каретата се отдалечаваше, думитѣ на пѣсенъта достигаха все по-слабо до ушитѣ на Шашибушана:

„Жестоки, върни се, мой нѣжни, върни се,

Прекрасни, катъ облакъ дъждовень, върни се!“

Най-после думитѣ на пѣсенъта вече не можеха да се разбиратъ. Но въ сърцето на Шашибушана процължаваше да звучи нейния напѣвъ, и той, допълвайки стихъ стихъ, продължаваше полугласно, сѣкашъ не можеше да се спре:

„Въ моя животъ, въ мойто щастие и мжка върни се!

Въ моето щастие, мжка, богатство и бедность върни се!

Мой вѣчно желани, мой вѣчно любими, върни се!

На мойтѣ гърди се върни,

Въвъ мойтѣ очи се върни!
 Въвъ мойтѣ нощи и дни се върни!
 Въвъ моя смѣхъ се върни,
 Въвъ мойтѣ сълзи се върни,
 Въвъ моята любовъ, и лукавство,
 Въвъ моята гордостъ върни се!
 Въвъ моята вѣра, и нѣжностъ,
 Въвъ моя срамъ, въвъ моя животъ, въвъ моята смъртъ се върни!“

Най-после, когато каретата влѣзе въ обиколена съ ограда градина и се спрѣ предъ двуетажна къща, Шашибушанъ млъкна.

Безъ да пита за нищо, той влѣзе следъ слугата въ къщата.

Въ стаята, въ която той влѣзе, отъ всички страни покрай стенитъ имаше стъклени шкафове съ редици книги съ разноцвѣтна подвързия. При това зрелище той почувствува, сѣкашъ повторно е пуснатъ отъ затворъ. Тѣзи красиви книги съ златни крайчета му се сториха нѣкакви познати, величествени врати, водящи въ мира на блаженството.

На масата сжщо имаше нѣщо прилично на книги. Кжсогледиятъ Шашибушанъ се наведе и видѣ нѣколко стари, счупени плочи за писане, нѣколко стари тетрадки и вехти Чарупатъ, Катамала и Махабарата на Каширама Даса.

На дървенитѣ рамки на плочитѣ бѣше написано съ едри букви съ почерна на Шашибушана: Гирибала-Деби. Сжщото име бѣше написано съ сжщия почеркъ и на тетрадкитѣ и книгитѣ.

Тогава Шашибушанъ разбра кжде се намира. Сърцето му заби силно. Той погледна презъ прозореца — и какво видѣ? Своята малка къщца съ ограда, калната селска улица, момиченцето съ пѣстрата рокличка, — цѣлия си тогавашенъ миренъ, безгриженъ животъ.

Въ този щастливъ животъ нѣмаше нищо необикновено, нищо изключително; день следъ день течеше въ неусѣтна работа, въ неусѣтно щастие; и на фона на неговитѣ собствени занятия обучението на малкото момиченце на четене и писане бѣше съвсемъ дребна работа; и все пакъ тѣзи дни, прекарани въ безлюдната селска обстановка, този незабележимъ покой, това незабележимо щастие, лицето на това незабележително момиченце — всичко това засвѣти предъ него като недостъпна, извънвремена, небесна мечта. Картинитѣ и споменитѣ отъ онѣзи дни, смѣсвайки се въ душата му съ бледната дневна свѣтлина и съ още немлъквация въ него напѣвъ на вайшнавитския химнъ, звучаха въ него като нѣкакво си блестящо пѣние. Образтъ на това момиченце, съ измжченъ отъ обидата изразъ на лицето, срѣдъ тѣсната, кална селска улица, срѣдъ окръжаващата ги пустота, се яви предъ умствения му погледъ като нѣкакво небесно видение, изпълнено съ дълбокъ патосъ. Жалнитѣ звуци на химна пакъ зазвѣниха въ ушитѣ му, и стори му се, че неизказаната болка на самото сърце на свѣта се отразяваше на лицето на това

селско момиченце. Като закри лице съ ржце и се облакът на масата, на която бѣха плочитѣ, книгитѣ и тетраджитѣ, той сѣкашъ се забрави въ съновиденията си за онѣзи дни.

Като чу леки стѣпки той се опомни. Предъ него, държаща сребърна чиния съ плодове и сладкиши, стоеше Гирибала. Той дигна глава и въ този моментъ Гирибала, облѣчена въ бѣлитѣ дрехи на вдовица, безъ украшения, колѣнчи и се прострѣ предъ него въ безмълвенъ пранамъ. Когато тя се изправи и се вгледа съ любовъ и състрадание въ изсъхналия, бледенъ Шашибушанъ, сълзи изпълниха очитѣ ѝ и потекоха по странитѣ ѝ.

Шашибушанъ се опита да ѝ зададе обикновенитѣ въпроси за здравето, но не можа да произнесе ни дума. Сподавенитѣ думи и сълзи, не намирайки изходъ изъ сърцето, сѣкашъ замръзнаха въ гърлото му. А тълтата поклонници, която събираше милостиня, приближи до клщата и като се спрѣ предъ вратата, запѣ, постоянно повтаряйки припѣва:

„Върни се, върни се, върни се!“

Съдия

Когато следъ редица превратности на съдбата, Кширода, достигнала тридесетъ и осемъ годишна възраст, видѣ, че мжжътъ, въ дома на когото тя като че ли бѣ намѣрила успокоение, я напусна, като стара дреха, стори ѝ се непоносимо унизително да си търси отъ ново жизненъ приютъ зарадъ залъка хлѣбъ.

Когато се свършва младостта, въ живота на човѣка настѣпва есенъта, изпълнена съ дълбокъ миръ и красота, — когато зрѣе жетвата на живота. Тогава всички пролѣтни тревоги на младостта губятъ своя смисълъ. Къмъ това време човѣкъ завършва постройката на своето жилище въ свѣта, въ който е дошълъ. Развилата се въ лишения и придобивки, въ участие и скръбъ вътрешна личностъ на човѣка придобива устойчивостъ; нашитѣ стремежи напущатъ недостѣпния, лъжливъ свѣтъ на призрачни надежди, и се връщатъ въ тѣснитѣ домашни стени на точно отмѣренитѣ ни сили; тогава не ни влѣче вече образътъ на новата любовъ и ние започваме по-добре да ценимъ старата. Грацията и свежестта на младостта изчезватъ, но неустаряващата вътрешна личностъ презъ изтеклото дълго време се изразява по-отчетливо въ лицето, въ очитѣ; усмивката, погледътъ, гласътъ — всичко е проникнато отъ нея. Ние преставаме тогава да се надѣваме на онова, което не ни е дадено, преставаме да скърбимъ за тѣзи, които сж ни напуснали, прощаваме на онѣзи, които сж ни измамили, научаваме се да обичаме тѣзи, които ни сж близки; ние се сближаваме по-тѣсно съ тѣзи, които сж ни останали следъ всички бури, мжчения и раздѣли, и като си създаваме надеждно гнѣздо всрѣдъ трайната, изпитана, стара дружба, примирено се отказваме отъ всѣкакви претенции и въжделения. Но тѣзи, които на превала на живота сж обречени все още да се лутатъ и да се грижатъ за печалби, за познанства, за несигурни връзки съ хората; тѣзи, които и тогава още не сж си приготвили кжтъ за отдахъ, на които и тогава още не е запаленъ вечерния свѣтильникъ при връщането въ кжщи, — тѣ сж, наистина, най-нешастни отъ нещастнитѣ.

Въ деня, когато Кширода, събуждайки се сутринъта, видѣ, че нейниятъ съпругъ избѣгалъ въ навечерието, като взелъ съ себе си всичкитѣ ѝ скжпоценности и пари, убеди се, че нѣма съ какво да плати за квартирата и да купи млѣко за момченцето си; когато тя помисли за това, че на тридесетъ и деветата си година никого не може да нарече свой близъкъ, че тя нѣма кжща, дете би могла да живѣе и да умре; когато ѝ дойде на умъ, че сега тя трѣбва пакъ, избърсвайки сълзитѣ си, да начерни веждитѣ си, да начерви съ лакъ уснитѣ и странитѣ си, и като скрива съ всѣкакви хитрини действи-

телната си възраст, съ весела усмивка, съ безкрайно търпение да простира пакъ своитѣ мрежи за ловене на нови сърца, — тогава тя затвори вратата, хвърли се на пода и прекара цѣлия день безъ да се храни, като умираща. Дойде вечеръ; въ неосвѣтената стая тъмнината се сгъстяваше. Въ това време случайно единъ бившъ поклонникъ приближи до вратата и започна да чука, като я викаше на име. Кширода, съ метлата въ ржка, се спусна къмъ вратата и я отвори, разярена като тигрица, и неканениятъ гостъ, който не очакваше такъвъ приемъ, побърза да се отдалечи.

Момченцето, което по-рано плачеше отъ гладъ и бѣ заспало подъ кревата, се събуди отъ шума и, изплашено отъ тъмнината, съ едва чутъ гласъ, плачейки, започна да вика: „Мамо, мамо“.

Тогавя Кширода притисна силно до гърдитѣ си плачещото дете, изкочи съ бързината на мълния отъ кжци и се хвърли въ кладенеца на съседитѣ.

Чули плѣсъка, съседитѣ съ свѣтилници дотърчаха при кладенеца и бързо извадиха и нея и детето. Кширода бѣше въ безсъзнание, а детето бѣ се удавило и не можахя вече да го върнатъ къмъ живота.

Въ болницата Кширода скоро се поправи, но сждията я препрати въ затвора по обвинение въ убийство на детето.

2.

Сждията се нарича Мохита Моханъ Датта. Той осжди Кширода на обесване. Като сочеха тежкото положение на обвиняемата, адвокатитѣ се опитаха да спасятъ живота ѝ, но не сполучиха. Сждията не признаваше никакви смекчаваци вината ѝ обстоятелства.

За това той имаше особени основания. Той, наистина, наричаше индийскитѣ жени богини, но това не му пречеше да храни къмъ женския полъ най-силно недоверие. Той намираше, че женитѣ сж въ висша степенъ склонни къмъ нарушение на семейнитѣ връзки и че ако правосждието бжде макаръ и малко снизходително къмъ тѣхъ въ това отношение, въ обществото не ще остане ни една порядъчна жена.

За да се разбере източника на това негово убеждение, трѣбва да разкажемъ една страница отъ историята на неговата младостъ.

Когато Мохита бѣше въ втория курсъ на коледжа, неговата външность и маниери никакъ не приличаха на сегашнитѣ. Сега главата му е плешива, лицето бръснато и всѣка сутринъ той съ острия бръсничъ унищожавя старателно зародишитѣ на мустацитѣ и брадата си; а тогава той бѣше деветнадесетгодишенъ красавецъ, съ златно пенсне, съ мустаци и брада, и се чешеше по английска мода. Той бѣше много придирчивъ къмъ своитѣ костюми, не пренебрегваше месото и виното, и всички подобни нѣща.

Близо до него живѣеше едно семейство, въ което имаше дѣ-

щеря — вдовица, на име Хемшаши. Тя имаше не по-вече отъ четиринадесетъ — петнадесетъ години.

Когато въ морето видите на хоризонта брѣгъ съ синѣщи гори, подобенъ на миражъ, то да се излиза на него безъ никаква провѣрка би било прекалена довѣрчивость. Вдовството отдалечи Хемшаши на таково разстояние отъ живота, че свѣтътъ започна да ѝ се струва нѣкакъвъ тайнственъ, вълшебенъ лесъ отъ другата страна на морето. Тя не знаеше колко заплетенъ и тежъкъ е механизмътъ на този свѣтъ, какъ щастieto и успѣхътъ въ него сж примѣсени съ страдание и безнадеждность. Струваше ѝ се, че жизнениятъ пжтъ се извършва като безшумното течение на прозрачна рѣка; струваше ѝ се, че всички пжтища на тази земя сж свободни и леки, че цѣлиятъ свѣтъ, извънъ прозореца, диша щастие, а безрадостното униние е дѣлъ само на нейното копнѣящо сърце. Тъкмо въ това време отъ хоризонта на нейната душа повѣя вѣтрътъ на младостта, който облѣче цѣлия свѣтъ съ разкошна пролѣтна хубость; небесниятъ лазуръ сѣкашъ бѣше изпълненъ съ биенето на нейното сърце, а земята, като нѣженъ червенъ лотосъ, разпущаше на всички страни листенцата на своята благоухаеща тайна.

Семейството се състоеше, освенъ нея, отъ баща и майка и две малки братчета. Сутринъ братята закусуваха и отиваха на училище, а като се върнатъ отъ училище и обѣдватъ, отиваха въ вечерното училище въ съседния кварталъ, за да си готвятъ уроцитѣ. Бащата получаваше малка заплата и тѣ нѣмаха срѣдства да наематъ домашенъ учителъ. Презъ свободното си отъ кжщна работа време Хемъ седѣше до прозореца на своята безлюдна стая и наблюдаваше хорския потокъ, който се движеше предъ нея по улицата. Тя слушаше виковетѣ на носачитѣ, и струваше ѝ се, колко щастливи сж минаватитѣ, каква завидна свобода иматъ дори просяцитѣ, а носачитѣ съ тѣхния тежъкъ трудъ ѝ се струваха само актьори на празничната сцена на многолюдната улица.

Сутринъ и вечеръ подъ прозореца минаваше наконтенъ, съ изпѣчени гърди, Мохита Моханъ. Той ѝ се струваше най-щастливъ и привлѣкателенъ отъ всички. Струваше ѝ се, че този гордъ, прекрасно облѣченъ, красивъ младежъ има или може да има всичко, каквото пожелае. Както малкото момиченце играе съ куклитѣ, като си ги представя живи хора, тѣй Хемъ, украсявайки Мохита съ всички съвършенства, чрезъ въображението си създаде отъ него божество.

Не една вечеръ тя виждаше, че прозорцитѣ му сж ярко осветени и отъ тѣхъ се чува дрънкане на гривни и женско пѣние. Тѣй тя прекарваше дългата нощъ при прозореца, като наблюдаваше съ жаденъ погледъ мѣркацитѣ се въ неговитѣ прозорци сѣнки. Нейното измъчено сърце неукротимо се блѣскаше въ гърдитѣ ѝ, като птица въ стенитѣ на клетката си.

Може би тя упрѣкваше своето божество за това веселие? Ни

най-малко. Както огънът привлича пеперудата, поради сходството си със звездите, тъй за Хемшаши осветените, изпълнени със музика и веселие прозорци на Мохита се сливаха във някакво си райско видение. Като седеше самотна във късната нощ, тя от тази свѣтлина, сѣнки и звуци, от копнежа и мечтите на своето сърце, бѣ изтъкала въображението си вълшебно царство, и като поставя на неговия тронъ своя кумиръ, тя му служеше въ своя пустъ, мълчаливъ храмъ, като му се прекланяше съ очудване и възторгъ, като изгаряше предъ него вмѣсто тамянь своята младостъ, щастие и скръбъ, настояще и бъдаще, върху вжгленитѣ на своето желание. Тя не знаеше, че задъ тѣзи таинствени прозорци, въ този хоръ отъ щастие царува отвращение, умора, скука; не знаеше, че тамъ гори мрачниятъ, отровенъ пламъкъ на порока. Тя не можеше да види отдалечъ, че въ този безсъненъ нощенъ блѣсъкъ се извършва безсърдечна, свирепа, дяволска, смъртна игра.

Така седяща въ самота до своя прозорецъ и мечтаеща за този призраченъ рай и за своето въображаемо божество, Хемъ би могла още дълго, като въ сънъ, да прекара дни следъ дни; но, уви, божеството се смили и раятъ слѣзе на земята. Щомъ раятъ се допрѣ до земята, той внезапно изчезна, а тази, която презъ всички тѣзи дни го бѣ хранила съ своето въображение, се смѣси съ земния прахъ.

Какъ върху това възторжено момиченце, седящо до прозореца, случайно падна блуждаещиятъ погледъ на Мохита, какъ той ѝ написа, съ подписъ Бинодъ Чандръ, като измѣни почерка си, нѣколко писма и най-последно получи въ отговоръ боязливо, тревожно, горещо писмо съ голѣмо количество правописни грѣшки; каква буря се повдигна следъ тоза отъ вътрешна борба, радостъ, страхъ, съмнения и отчаяние; какъ следъ това сѣкашъ цѣлиятъ свѣтъ започна да се върти около нея въ упоението на гибелта и постепенно се разтапяше въ безплътна сѣнка; какъ най-последно въртящото се колело на свѣта я отхвърли далечъ настрана съ центробѣжната си сила, — всичко това ние не считаме за нужно да излагаме тукъ подробно.

Веднажъ презъ късна нощъ Хемшаши, напуцайки баща си, майна си, братята и дома си, седна въ екипажа заедно съ Мохита, известенъ на нея подъ името Бинодъ Чандръ. Когато божеството се озова до нея съ всичкитѣ си земни свойства и качества, на Хемшаши се поиска да умре отъ срамъ.

Най-последно, когато тѣ тръгнаха, тя съ плачъ прегърна краката на Мохита и каза:

— Моля ти се, гусни ме да си отида.

Мохита се забезпокои и ѝ затисна устата, а екипажътъ бързо се понесе напредъ.

Както предъ умствения погледъ на давящия се минаватъ въ единъ мигъ всички събития отъ предишния му животъ, така Хемшаши въ мрака на заключената карета започна да си спомня какъ всѣка

сутринь баща ѝ я чакаше за закуската, какъ тя хранѣше своето малко братче следъ връщането отъ училище, какъ сутринь приготвяше панъ заедно съ майка си и какъ следъ обѣдъ майка ѝ я причесваше. Всички жгълчета на жилището имъ, всички потребности на всѣкидневния животъ — всичко това засвѣти въ нейното въображение; стори ѝ се, че това бѣше нейния изгубенъ рай; приготвянето на пана, причесването, вѣненето съ вѣтрило на баща си, докато той се храни, лудориитъ на братчетата — всичко започна да ѝ се струва изпълнено съ миръ, недосегаемо щастие; тя не можеше да разбере, какво още е могло да ѝ бжде нужно, когато имаше всичко това!

Тя си спомни, че сега всички момичета въ семейства спятъ дълбокъ сънъ. Никога по-рано тя не подозираше, какво щастие е да спишъ спокойно у дома си въ леглото въ тихата нощъ. Утре рано женитъ ще станатъ и ще се заловятъ за домашнитъ си работи; тази безсънна нощъ на бездомната Хемшаши сжщо ще има своето утро; и когато въ това безрадостно утро познатото, мирно, усмихнато лице на слънцето освѣти тѣхната малка кжцица на края на тѣхната улица, какъвъ плачъ и викове отъ болка и срамъ ще се подигнатъ тамъ!

Сърцето на Хемшаши се разкъсваше, и тя съ ридание, съ умоляващъ гласъ каза:

— Сега е още нощъ; майка ми, баща ми и братята още спятъ. Закарай ме по-скоро назадъ!

Но нейното божество, безъ да обръща внимание на думитъ ѝ, я въведе въ изпълненъ съ шумъ и тракане на колелета второкласенъ вагонъ и я повезе къмъ онзи рай, за който тя толкова дни мечтаеше.

Следъ малко време божеството и раятъ пакъ седнаха въ второкласенъ вагонъ и заминаха въ неизвестна посока, като оставиха Хемъ до шия въ безизходно отчаяние и позоръ.

3.

Ние се спрѣхме тукъ само на едно събитие отъ младостта на Мохита; за другитъ ще премълчимъ, за да избѣгнемъ монотонността въ нашия разказъ.

Да се споменава за всички тѣзи други събития впрочемъ не е и нужно. Едва ли сега нѣкой помни още името на Бинода Чандра. Мохита стана сега почтенъ и благочестивъ, всѣкидневно изпълнява религиознитъ церемонии и пилѣе цитати отъ шастритъ; децата си той обучава въ йогически упражнения, а женитъ си държи затворени въ вжтрешнитъ стаи, недостъпни дори за слънцето, луната и вѣтъра. Извършилъ нѣкога редица престѣпления спрямо женитъ, той сега счита за нужно особено сурово да наказва женскитъ престѣпления противъ обществения моралъ.

Два — три дена следъ произнасянето на смъртната присяда надъ Кширода, сждията — голѣмъ гастрономъ — като си избра пло-

дове отъ градината на затвора, реши да посети затвора: той любопитствувахе да погледне дали се разкайва Кширода за своето престъпление. Той влѣзе въ помѣщението за арестантките.

Още отдалечъ той чу шумъ и викове. Като влѣзе въ келията, той видѣ, че Кширода се караше съ надзирателката. Мохита се усмихна и си помисли: „Ето женската природа! Предъ лицето на смъртта седи — и пакъ не пропуска случай да дига скандали! Такава и въ царството на Яма ще започне кавги съ неговитѣ слуги“.

Той реши съ упрѣци и наставления да предизвика въ нея разкаяние. Едва успѣ той да се приближи до нея съ тази блага целъ, когато Кширода се върли предъ него на колѣне и като събра умолително рѣце, съ жаленъ гласъ каза:

— Господинъ съдия, смилете се! Кажете ѝ да ми даде пръстена!

Като попита каква е работата, той научи, че надзирателката случайно забелѣзала скритъ въ коситѣ на Кширода пръстенъ и искала да ѝ го вземе.

Мохита пакъ се усмихна на себе си. На тази жена днесъ предстои смъртно наказание, а тя не може да се откаже отъ тази играчка! Наистина, за женигъ украшенията сж по-сжжпи отъ живота.

Той каза на надзирателката:

— Покажи ми пръстена!

Надзирателката му даде пръстена.

Той изведнажъ се дръпна назадъ, сѣкашъ взе въ ржка горящъ вжгленъ. На вжтрешната страна на пръстена, върху фонъ отъ слонова кость бѣше нарисуванъ съ маслени бои миниатюрень портретъ на младъ човѣкъ съ брада и мустаци, а на външната страна съ златни букви бѣ написано: Бинодъ Чандръ.

Тогавъ, като подигна очи отъ пръстена, Мохита погледна повнимателно Кширода, и предъ него изплува залѣното съ сълзи, свѣтящо отъ нѣжностъ, горящо отъ срамъ лице, което той бѣ видѣлъ преди двадесетъ и четири години: сходството бѣше несъмнено!

Мохита пакъ погледна надписа, а когато следъ това отново подигна бавно очи, тази паднала, престжпна жена, въ сиянието на малкия златенъ пръстенъ заблестѣ предъ него съ нѣкакъвъ нетърпимъ блѣсъкъ, като златно изваяние на богиня.

Кабуливала

Моята петгодишна дъщеря Мини не може да живее без да бръщолеви. Струва ми се, че през цѣлия си животъ тя не е губила минута въ мълчание. Майка ѝ често е недоволна отъ това и се опитва да спре нейното чуруликане, но азъ не искамъ. Да видя Мини споййна би било неестествено, и азъ не мога дълго да понеса това. И моятъ разговоръ съ нея сжщо бива винаги много оживень.

Една сутринъ напримѣръ, когато бѣхъ се спрѣлъ въ затруднение въ срѣдата на седемнадесетата глава на моя новъ романъ, моята малка Мини се промъкна въ стаята и като пѣхна ржчичката си въ моята, каза:

— Татко, Рамдалъ, вратарьтъ, вика на птичкитѣ — фтички. Той нищо не знае, нали?

Преди да успѣя да ѝ обясня разликата въ наречията на този свѣтъ, тя се спусна по вълнитѣ на съвсемъ друга тема:

— Какъ мислишь, татко? Бола казва, че на облацитѣ има слонъ, който изхвърля вода отъ хобота си, и отъ това става дъждъ!

И докато азъ седѣхъ мълчаливо и се готвѣхъ да отговоря нѣщо на този последень въпросъ, тя попита отново:

— Татко, каква роднина ти е мама?

— Моя сжпа сестра по съпружество! — неволно избѣбрахъ азъ на себе си, но съ сериозно лице намислихъ отговора: иди да играешъ съ Бола, Мини, азъ съмъ заетъ!

Прозорецьтъ на моята стая гледаше къмъ пжтя. Момиченцето седна въ краката ми до стола и тихо играеше, като чукаше съ прѣсти по колѣнетѣ си. Азъ бѣхъ всецѣло потъналь въ работа надъ седемнадесетата глава, дето Пратапъ Сингъ, героятъ, тъкмо бѣ взель въ обятията си Канчанлата, героинята, и се готвѣше да се спусне съ нея отъ прозореца на третия етажъ на замъка, когато изведнажъ Мини прекжсна играта си, и се затече къмъ прозореца съ викове:

— Кабуливала, кабуливала!

Наистина, по улицата бавно минаваше кабуливала. Той носѣше широка, нечиста дреха, каквито носи неговото племе, и висока чалма; на гърба си той носѣше човаль, а въ ржце кошници съ грозде.

Не мога да кажа, какви бѣха чувствата на дъщеря ми при вида на този човѣкъ, но тя започна високо да го вика. „Ахъ, — помислихъ си, — той ще дойде, и моята седемнадесета глава ще остане несвършена“. Въ сжщия този моментъ кабуливала се обърна и погледна момиченцето. Когато тя го видѣ, завладѣ я ужасъ и тя изчезна, за да се скрие подъ крилото на майка си.

Тя бѣше слѣпо увѣрена, че въ човала, който носѣше високиятъ човѣкъ, сж скрити две или три деца като нея. Въ това време разносвачътъ влѣзе при менъ и съ усмивка ме поздрави.

Колкото и опасно да бѣше положението на моя герой и героиня, първата ми работа бѣше да се спра и да купя нѣщо, щомъ сме повикали човѣка. Направихъ нѣкои покупки и между насъ се завърза разговоръ за Абдурахманъ, за руситѣ, англичанитѣ и пограничната полиция.

Когато се приготви да си отива, той попита:

— А кжде е малкото момиченце, господине?

Азъ помислихъ, че Мини навѣрно се е оправила отъ глупавия си страхъ и я доведохъ при него. Тя стоеше до моя столъ и гледаше кабуливала и човала му. Той ѝ предложи орѣхи и стафиди, но тя не се поддаде на изкушението, а само по-силно се притисна до мене; очевидно всичкитѣ ѝ съмнения се увеличиха.

Това бѣше първата имъ среща. Но въ едно прекрасно утро, следъ нѣколко дена, когато излизахъ отъ кѣщи, азъ бѣхъ поразенъ, като видѣхъ Мини, седяща на скамейката предъ вратата, да се смѣе и разговаря съ великана-кабуливала, свитъ до краката ѝ. Презъ цѣлия си животъ, очевидно, моето момиченце не бѣ имало такъвъ търпеливъ слушателъ, освенъ баща му. И вече полата на нейния малкъ-сари бѣше пълна съ бадеми и стафиди, подаръци отъ госта.

— Защо си ѝ далъ това? — казахъ азъ, и като извадихъ монета, подадохъ му я. Той взе паритѣ безъ колебания и ги сложи въ джеба си.

Уви, когато се върнахъ следъ часъ, видѣхъ, че нещастната монета е направила шумъ двойно по-голѣмъ, отколкото тя сама струва. Кабуливала я далъ на Мини, а майка ѝ, като видѣла крѣглия блестящъ предметъ, започнала да я разпитва:

— Отде си взела тази монета?

— Кабуливала ми я даде, — казала весело Мини.

— Кабуливала ти я даде? — завикала майка ѝ, силно шокирана. — О, Мини, какъ си могла да я вземешъ отъ него?

Като влѣзохъ въ този моментъ, азъ я спасихъ отъ очакващата я беда и пристѣпихъ къмъ собствено разследване. Оказа се, че тѣ се срѣщаха не за първи и не за втори пѣтъ. Кабуливала бѣ победилъ първоначалния страхъ на детето съ ловки подаръци отъ орѣхи и бадеми, и тѣ бѣха станали голѣми приятели.

Тѣ си имаха множество мили шеги, които имъ доставяха голѣмо развлѣчение. Като седѣше предъ него и гледаше отгоре надолу неговата гигантска фигура съ всичкото си детско достойнство, Мини се потрепващо отъ смѣхъ лице започваше:

— Кабуливала, ей, Кабуливала, какво носишъ въ човала?

И той отговаряше съ носовото произношение на планинскитѣ жители:

— Слоны!

Не е Богъ знае какъвъ поводъ за смѣхъ, но какъ се наслаждаваха тѣ и двамата отъ тази острога! А за менъ този разговоръ на детето съ възростния винаги има особена привлѣкателность.

Тогава Кабуливала, за да не остане длъженъ, питаше отъ своя страна:

— Е, мъничка, кога ще се преселишъ въ дома на свекъра си?

И най-малкиятъ бенгалски момиченца вече отдавна сж чували за свекъра и неговата кжща; но ние, придържайки се у новата мода, държахме нашето дете далечъ отъ всичко това, и Мини при странния въпросъ бѣше малко озадачена. Но тя не искаше да показва това и тактично отговори:

— Ами ти ще се преселишъ ли тамъ?

Между хората отъ тази класа, къмъ която принадлежеше Кабуливала, е добре известно, че думитѣ „кжщата на свекъра“ или „кжщата на тѣста“ иматъ двоенъ смисълъ. Това означаваше и „затворъ“, — мѣсто, дето ни пазятъ добре, безъ никакви разходи отъ наша страна. Въ този смисълъ навѣрно разбираше разносвачътъ въпроса на моята дѣщеря.

— О, — каза той, като показваше юмрукъ на невидимия полицай, — азъ ще го пребия моя свекъръ! — Като слушаше това и си представяше картината на бедния пребитъ родственикъ, Мини се заливаше отъ звънливъ смѣхъ, къмъ който се присъединяваше нейниятъ страшенъ приятель.

Дойдоха есеннитѣ дни, това време отъ годината, когато древнитѣ царе сж тръгвали на походи, и азъ, не излизашъ никжде отъ моето жгълче въ Калкута, въ въображението си странствахъ по цѣлия свѣтъ. Само при споменуването на чужда страна сърцето ми се носѣше къмъ нея, а при вида на чужденецъ на улицата азъ се залавяхъ да плета цѣла мрежа отъ мечти, — въобразявахъ си планинитѣ, долинитѣ, горитѣ на неговата далечна страна съ неговата кжщица, или свободния, независимъ животъ на далечнитѣ варвари. Може би, сценитѣ на пжтешествията сами възникваха предъ мене и преминаваха необикновено живо въ въображението ми поради това, че азъ водѣхъ такъвъ растителенъ животъ, и предложението да пжтешествувамъ би ме поразило като гръмъ. Въ присѣствието на този кабуливала азъ живо се пренасяхъ въ подножието на голитѣ планини, съ дълбоки тѣснини, лжкатушещи като змии между надвесенитѣ скали. Азъ можехъ да виждамъ редица камили, натоварени съ стоки, и тълпа търговци съ чалми, съ нѣкакви чудновати стари пушки и копия, които се спущатъ къмъ долината. Азъ виждахъ — но търмотукъ се намѣсваше майката на Мини, молейки ме да се пазя отъ този човѣкъ.

Майката на Мини, за нещастие, е много подозрителна дама. Когато тя чуе шумъ на улицата или види хора, които се приближа-

вато към кжщата, тя винаги прави заключение, че това сж крадци, пияни, змии, тигри, малария, насѣкоми, червей или английски матроси. Дори следъ опита на толкова години тя не е въ състояние да победи своя страхъ. И тя бѣше пълна съ съмнения относно нашия кабуливалата и ме молѣше да бжда много предпазливъ спрямо него.

Азъ се опитахъ съ смѣхъ да разсѣя вежливо нейния страхъ, но тя сериозно се обърна къмъ менъ и ми зададе тържественитѣ въпроси:

— Нима никога не сж били крадени деца?

— Не е ли истина, че въ Кабулъ сжществува робството?

— Какво невъзможно има въ това, такъвъв огроменъ човѣкъ да отнесе едно малко дете?

Азъ настоявахъ, че макаръ това да не е невъзможно, но е въ висша степенъ невѣроятно. Това не бѣше достатъчно и нейниятъ страхъ не минаваше. Но понеже той нѣмаше никаква почва подъ краката си, несправедливо бѣше да забранимъ на този човѣкъ да влиза въ нашата кжща, и дружбата му съ Мини продължаваше както преди.

Единъ пътъ въ годината Рахманъ, кабуливалата, обикновено се връщаше въ родината си и когато приближаваше това време, той имаше много работа: той ходѣше отъ кжща въ кжща и събираше дълговетѣ си. Но презъ тази година той все пакъ намираше време да посети Мини. Отъ страни изглеждаше, че между тѣхъ имаше заговоръ: когато той не можеше да се отбие сутринта, явяваше се вечерта.

Дори азъ понѣкога се плашихъ, когато внезапно видя въ жгъла на тъмната стая високия човѣкъ съ широки дрехи и огроменъ човалъ; но когато Мини влизаше тичешкомъ въ стаята съ усмивка и викаше: „Кабуливалата, кабуливалата!“ и двамата приятели отъ толкова различна възраст се залавяха за старитѣ шеги и смѣхории, азъ се чувствувахъ успокоенъ.

Една сутринъ, нѣколко деня преди деня, въ който той бѣ решилъ да замине, азъ седѣхъ въ кабинета си и корегирахъ. Времето бѣше ясно. Слънчевитѣ лжчи презъ прозореца се докосваха до краката ми и леката имъ топлина бѣше много приятна. Бѣше почти осемъ часа и раннитѣ пѣшаци се връщаха въ кжщи съ покрити глави. Изведнажъ азъ чухъ шумъ на улицата и като погледнахъ, видѣхъ Рахмана между двама полицаи, а следъ тѣхъ тълпа любопитни хлапета. По дрехитѣ на кабуливалата имаше кървави петна, а единиятъ полицай носѣше ножъ. Излѣзохъ бързо на улицата, спрѣхъ ги и ги попитахъ, какво значи това. Ту отъ единия, ту отъ другия научихъ, че нѣкой си съседъ билъ длъженъ на разносвача нѣкаква сума за рампурска шаль, но отричалъ, че го е купилъ, и въ скарването Рахманъ го ударилъ съ ножъ. Силно възбуденъ арестуваниятъ започна да ругае своя противникъ съ всѣкакви имена, когато изведнажъ на верандата

на моята кѣща се появи моята малка Мини съ обикновеното си възклицание:

— Кабуливала, кабуливала!

Лицето на Рахмана свѣтна, когато се обърна къмъ нея. Той днесъ нѣмаше на рамото си човаль, тъй че тя не можеше да разсждава съ него за слона. Затова тя изведнажъ пристѣпи къмъ следния въпросъ:

— Ти отивашъ въ кѣщата на свекъра?

Рахманъ се засмѣ и каза:

— Право тамъ, мѣничка!

Следъ това, като видѣ, че отговорътъ не можа да разсмѣе детето, той подигна окованитѣ си рѣце.

— Ахъ, — каза той, — азъ бихъ го набилъ, този старъ свекъръ, ако рѣцетѣ ми не бѣха вързани.

Обвиненъ въ опитъ за убийство, Рахманъ бѣше осъденъ на нѣколко години затворъ.

Времето минаваше, и за него забравиха. Ние се занимавахме съ нашитѣ обикновени работи, и мисълта за свободния нѣкога жителъ на планинитѣ, който влачеше своитѣ години въ тъмницата, рѣдко или почти никога не ни твевожеше. Дори моята лекомислена Мини, срамъ ме е да призная това, забрави своя старъ приятелъ. Нови другари запълниха живота ѝ. Когато тя почна да поизраства, тя прекарваше повече време съ момиченца. Съ тѣхъ тя прекарваше толкова време, че вече не влизаше както преди въ стаята на баща си. Азъ почти не разговаряхъ съ нея.

Минаха години. Пакъ настѣжи есенъ, и ние правѣхме приготовления за сватбата на нашата Мини. Тя трѣбваше да стане презъ време на празникитѣ на Пуджа. Заедно съ връщането на Дурга въ Кайласа, свѣтлината на нашата кѣща сѣщо трѣбваше да се пресели въ дома на своя мжжъ и да остави въ сѣнка кѣщата на баща си.

Утрото бѣше ясно. Следъ дъждоветѣ въздухътъ изглеждаше като измить, а слънчевитѣ лѣчи — като чисто злато. Тѣ бѣха тъй ярки, че озаряваха съ красота дори мръснитѣ кирпични стени на нашитѣ калкутски предградия. Отъ ранно утро днесъ звучаха сватбенитѣ флейти, и при всѣки звукъ сърцето ми трепваше. Пѣснитѣ въ напѣва на байрави увеличаваха горчивината на приближаващата се раздѣла. Моята Мини щеше да се омжи тази вечеръ.

Отъ ранно утро шумъ и тичане изпълваха цѣлата кѣща. На двора издигаха балдахинъ на бамбукови подпорки. Канделябри съ звънъ се скачваха въ всички стаи и на верандата. Нѣмаха край безредията и възбудата. Азъ седѣхъ въ кабинета си, като преглеждахъ смѣткитѣ, когато влѣзе човѣкъ, почтително се поклони и се спрѣ предъ менъ. Това бѣше Рахманъ. Отъ пръвъ погледъ азъ не го познахъ. Той нѣмаше ни човаль, ни дълги коси, нито предишната си сила, но той се усмихна, и азъ го познахъ.

— Кога дойде, Рахманъ? — попитахъ го азъ.

— Снощи, — каза той, — азъ излѣзохъ отъ затвора.

• Думитъ му ме боднаха. Никога по-рано не бѣхъ разговарялъ съ човѣкъ, който е ранилъ своя ближень. И сърцето ми се сви, когато си представихъ това. Азъ си представихъ, че деньтъ би се почналъ при по-добри предзнаменования, ако той не бѣ се върналъ.

— Сега почва церемонията, — казахъ азъ, — и азъ съмъ заетъ. Не можешъ ли да дойдешъ другъ день?

Той веднага се обърна да си отиде; но като дойде до вратата, заколеба се и каза:

— Не мога ли да видя малката, господине, само за минута?

Той върваше, че Мини е все сжщата. Той си представяше, какъ тя ще се затече къмъ него както обикновено съ викове: „Кабуливала, кабуливала!“ Представяше си сжщо, че тѣ ще се смѣятъ и ще бѣбратъ като едно време. И действително, въ паметъ на предишнитѣ дни той бѣ донесълъ грижливо завити въ книга нѣколко бадема, стафиди и грозде, които бѣ взелъ отъ нѣкой свой сънародникъ, понеже неговитѣ собствени запаси отдавна бѣха изчерпани.

Азъ пакъ казахъ:

— Ние имаме въ кѣщи празненство, и ти не можешъ да я видишъ днесъ.

Главата му клюмна. Той втренчено ме погледна за минута, каза „сбогомъ!“ и излѣзе.

Азъ бѣхъ малко опечаленъ и искахъ да го повикамъ да се върне, но видѣхъ, че той самъ се върна. Той се приближи до менъ като ми протегна своя подарѣкъ и каза:

— Донесохъ тѣзи дреболии, господине, за вашето момиченце. Не бихте ли му ги предали?

Азъ ги взехъ и се приготвихъ да му платя, но той ми хвана ржката и каза:

— Ти си много добъръ, господине. Помни ме, но не ми предлагай пари! Ти имашъ момиченце: и азъ имамъ сжщо такова момиченце у дома. Азъ мисля за него и нося плодове на твоята дъщеря не за да имамъ изгода отъ тебе.

Съ тѣзи думи той пхна ржката си въ своята широка дреха и извади малко, извехтѣло парче хартия. Съ най-голѣма предпазливостъ той я разгъна и я разглади съ две ржце на моята маса. На нея имаше отпечатѣкъ на малка ржчичка. Не фотография. Не рисунка. Отпечатѣкъ на намазана съ мастило дланъ. Този споменъ отъ неговата малка дъщеря той винаги носѣлъ до сърцето си, когато идвалъ всѣка година въ Калкута да продава своитѣ стоки по улицитѣ.

Сълзи напълниха очитѣ ми. Азъ забравихъ, че той бѣше беденъ кабулска търговецъ, а азъ. . . но какво бѣхъ азъ повече отъ него? Той бѣше сжщо баща.

Този отпечатък от ръчичката на неговата малка Парбати въ далечнитѣ планини ми напомни за моята собствена малка Мани.

Азъ изпратихъ за Мани въ вжтрешнитѣ покои. Подигнаха се всѣкакви възражения, но азъ не искахъ да слушамъ нищо. Облѣчена въ сватбена рокля отъ червена коприна съ червенъ знакъ на челото, Мани влѣзе и застана срамежливо предъ мене.

Кабуливала малко се смути при нейното появяване. Той не можеше да възкреси старата дружба. Най-после той се усмихна и каза:

— Е, мъничка, ти отивашъ въ къщата на свекъра?

Но Мани вече разбираше, какво значи думата „свекъръ“, и не можеше да му отговаря като едно време. Тя се изчерви при този въпросъ и наведе очи.

Азъ си спомнихъ деня, когато кабуливала и моята Мани се срещнаха за пръвъ пжтъ, и ми стана тжжно. Когато тя излѣзе, Рахманъ изпусна тежка въздишка и седна на пода. Внезапно го осѣни мисълта, че и неговата дъщеря навѣрно е порасла презъ това дълго време и че той трѣбва наново да завързва дружба съ нея. Разбира се, той не ще я намѣри такава, каквата я знаеше. И освенъ това, какво не би могло да се случи съ нея презъ тѣзи осемъ години?

Сватбенитѣ флейти звучаха и кроткото есенно слънце се лѣеше около насъ. А Рахманъ седѣше въ тѣсно калкутско жгълче и виждаше предъ себе си високитѣ планини на Афганистанъ.

Азъ извадихъ банкнота и му я подадохъ съ думитѣ:

— Върни се при дъщеря си, Рахманъ, въ своята страна, и нека радостта отъ вашата среща донесе щастие на моето момиченце!

Като направихъ този подаръкъ, азъ трѣбваше да съкратя малко празничния церемониалъ. Не можехъ да имамъ нито електрическо освѣтление, както предполагахъ, нито воененъ оркестъръ, и домашнитѣ ми бѣха въ отчаяние отъ това. Но за менъ брачното тържество бѣше по-свѣтло при мисълта, че въ далечната страна отдавна изгубениятъ баща ще се срещне пакъ съ своята единствена дъщеря.

Слѣпата

1.

Когато бѣхъ съвсемъ млада жена, роди ми се мъртво дете и самата азъ бѣхъ предъ смъртта. Силитѣ ми се връщаха бавно, а зрението ми ставаше все по-слабо.

Моятъ мжжъ презъ това време изучаваше медицина. Той не бѣше особено огорченъ отъ представилия му се случай да провѣри върху мене своитѣ медицински познания. И ето той започна самъ да лѣкува очитѣ ми.

Моятъ по-голѣмъ братъ се готвѣше за своитѣ юридически изпити. Веднажъ той ме посети и бѣ разтревоженъ отъ моето положение.

— Какво правишъ ти? — каза той на моя мжжъ. — Ти погубвашъ очитѣ на Кумо. Ти би трѣбвало да се посъветвашъ съ добъръ лѣкаръ.

Мжжъ ми каза раздражено:

— Туй то! Какво може да направи добриятъ лѣкаръ освенъ това, което азъ правя? Случаятъ е съвсемъ простъ, и всички срѣдства сж известни!

Дада отговори презрително:

-- Както изглежда, за тебе нѣма никаква разлика между тебе и професора ти отъ медицинския коледжъ.

Мжжъ ми възрази сърдито:

— Ако ти нѣкога се оженишъ и възникне споръ за собствеността на твоята жена, ти нѣма да се обърнешъ къмъ мене за съветъ върху законитѣ. Тогава защо идвашъ да ми давашъ съвети върху медицината?

Докато тѣ се караха, азъ си говорѣхъ на себе си, че винаги страда най-много бедната трева, когато царетѣ воюватъ. Тукъ ставаше споръ между тѣхъ двамата, а върху менъ трѣбваше да паднатъ ударитѣ.

Струваше ми се сжщо много неумѣстно, че моитѣ роднини, следъ като ме омжжиха, се мѣсятъ въ моитѣ работи. Въ сжщностъ моитѣ радости и скръбъ се отнасяха до моя мжжъ, а не до тѣхъ.

Отъ този день, все зарадъ този глупавъ въпросъ за моитѣ очи, отношенията между моя мжжъ и Дада станаха обтегнати.

За мое очудване веднажъ, когато мжжъ ми не бѣше въ къщи, Дада доведе докторъ да ме прегледа. Той внимателно изследва очитѣ ми и изглеждаше загриженъ. Той каза, че да се продължава по сжщия начинъ е опасно. Той написа рецепта и Дада веднага изпрати за лѣкарствата. Когато чуждиятъ докторъ си отиде, азъ започнахъ

да моля Дада да не се мѣси. Бѣхъ увѣрена, че отъ тайнитѣ визити на доктора ще произлѣзе само зло.

Азъ сама се зачудихъ откъде се взе у менъ храбростъ да кажа това на брата си. До сега азъ винаги го слушахъ. Увѣрена съмъ, че Дада бѣше очуденъ отъ моята смѣлостъ. Той помълча малко, а после каза:

— Добре, Кумо. Азъ нѣма да викамъ вече доктора, но когато донесатъ лѣкарствата, ти трѣбва да ги вземашъ.

Дада си отиде. Донесоха лѣкарствата отъ аптекаря. Азъ ги взехъ — хапчетата, праховетѣ, рецептата и всичко друго — и ги хвърлихъ въ помийната яма.

Мжжъ ми бѣше раздраженъ отъ намѣсата на Дада и започна да лѣкува очитѣ ми още по-грижливо отъ преди. Той опита всички срѣдства. Азъ си превързвахъ очитѣ, както той ме учеше, носѣхъ цвѣтни очила, пуцахъ въ очитѣ си неговитѣ капки, гълтахъ всичкитѣ му прахове, дори пиехъ рибено масло, което той ми даваше, макаръ да ми прилошаваше отъ него.

Всѣкога, когато се връщаше отъ болницата, той ме питаше съ безпокойство, какъ се чувствувамъ. Азъ винаги отговаряхъ:

— О, много по-добре.

Освенъ това, азъ придобихъ голѣма опитностъ въ самоизмамането. Когато се убеждавахъ, че водата въ очитѣ ми се увеличаваше, азъ се утешавахъ съ мисълта, че това е хубаво — да се избавя отъ такова количество зловредна влага; а когато течността въ очитѣ ми намаляваше, азъ бѣхъ въ възторгъ отъ изкуството на моя мжжъ.

Но следъ известно време болкитѣ станаха нетърпими. Зрението ми угасваше и непрекъснато главоболие ме измъчваше день и нощъ. Азъ виждахъ, какъ тревогата на мжжа ми растѣше. Азъ заключавахъ отъ неговото обращение, че той търси предлогъ да повика докторъ. И азъ му намекнахъ, че би било добре да го повикаме.

Можяхъ да забележа, че той почувствува голѣмо облекчение. Той повика единъ английски лѣкаръ още сжщия день. Не зная какво си говорѣха тѣ помежду си, но видѣхъ, че сахибътъ говорѣше много рѣзко съ моя мжжъ.

Следъ излизането на доктора той известно време мълча. Азъ взехъ рѣшетѣ му въ моитѣ и казахъ:

— Що за невъзпитано животно бѣше този човѣкъ! Защо ти не повика лѣкаръ-индусъ? Това би било много по-добре. Нима ти мислишь, че този човѣкъ разбира повече отъ тебе болестята на очитѣ ми?

Мжжъ ми помълча малко, а после каза съ глухъ гласъ:

— Кумо, трѣбва да ти се опериратъ очитѣ.

Азъ се присторихъ, че се сърдя задето той толкова време е крилъ това отъ мене.

— Ти винаги си знаелъ това, — казахъ азъ, — но нищо не

ми казваше. Ти мислишъ, че азъ съмъ такова дете, че ще се изплаша отъ операцията?

При тѣзи думи бодростта му се върна:

— Малко такива герои ще се намѣрятъ между мъжетъ, — каза той, — които биха могли да очакватъ операцията безъ страхъ.

Азъ се разсмѣхъ:

— Да, тъй е. Мъжетъ се показватъ герои само предъ женитъ си! Той ме погледна сериозно и каза:

— Ти си свършено права: ние, мъжетъ, сме страшно тщеславни.

Азъ се засмѣхъ на неговата сериозность:

— Ти вървашъ ли, че вие можете да надминете насъ, женитъ, дори въ тщеславието?

Когато дойде Дада, азъ го повикахъ настрана:

— Дада, това лѣкуване, което твоятъ докторъ ми предписа, би ми било извънредно полезно; но за нещастие азъ сбъркахъ разтвора съ промивката, и отъ деня, когато направихъ грѣшката, на очитъ ми ставаше все по-зле; а сега е необходима операция.

Дада ми каза:

— Тебе те лѣкува твоятъ мъжъ и затова азъ престанахъ да те посещавамъ.

— Не, — отговорихъ азъ. — Въ действителность азъ сама се лѣкувахъ тайно споредъ предписанията на твоя докторъ.

Ахъ колко много трѣбва да лъжемъ ние, женитъ! Когато ние сме майки, лъжемъ, за да успокояваме децата си, а когато сме съпруги, лъжемъ, за да успокояваме бацитъ на децата си. Ние никога не сме свободни отъ тази необходимость.

Моята лъжа имаше за последствие това, че добритъ отношения между мъжа ми и Дада се възстановиха. Дада се сърдѣше на себе си, че ме бѣ накаралъ да крия отъ мъжа си, а мъжъ ми съжаляваше, че отъ самото начало не бѣ последвалъ съвета на брата ми.

Най-после, при общо съгласие дойде английски лѣкаръ и оперира лѣвото ми око. Но това око бѣше много слабо, за да издържи; и последнитъ трептящи искрици свѣтлина угаснаха. После и другото ми око постепенно потъна въ мракъ.

Веднажъ мъжъ ми дойде до леглото ми.

— Азъ не мога повече да те лъжа безсрамно, — каза той. — Кумо, азъ погубихъ очитъ ти.

Азъ почувствувахъ, че гласътъ му се бори съ сълзитъ; взехъ дѣсната му ржка въ своята и казахъ:

— Какъ тъй? Ти направи именно това, което бѣше нужно. Ти се разпореждаше съ това, което бѣ твое по право. Представи си само, че нѣкой чуждъ лѣкаръ би дошълъ и отнелъ зрението ми. Каква утеха би ми останала? Сега азъ чувствувамъ, че така е по-добре; за мене е голѣма утеха да зная, че изгубихъ очитъ си отъ твоитъ ржце! Когато Рамчандра видѣлъ, че не стига лотоса за да

принесе жертва на бога, той поднесъл очитѣ си вмѣсто лотосъ. И азъ посветихъ очитѣ си на моя богъ. Отъ сега, когато видишь нѣщо, което ти донася радостъ, трѣбва да ми го описвашъ и азъ ще се храня съ думитѣ ти, като съ свята даръ, израсълъ отъ свѣтлината на твоитѣ очи.

Не мисля, че можахъ да кажа всичко това въ сжщия моментъ, тъй като такива нѣща не се говорятъ по вдъхновение. Но азъ мислено ги произнасяхъ по цѣли дни. И когато бѣхъ много угнетена или когато за известно време свѣтлината на моето благочестие се помрачаваше и азъ се оплаквахъ отъ злата си сждба, повтаряхъ тѣзи думи една следъ друга, както детето повтаря разказаната му приказка. Така можехъ още веднажъ да подишамъ чистия въздухъ на мира и любовта.

Презъ време на нашия разговоръ азъ съумѣхъ да покажа на мъжа си, какво ми тежи на сърцето.

— Кумо, — каза ми той, — злото, което стана поради моето безразсждство не може да бжде поправено съ нищо, но азъ мога да направя само едно. Мога цѣлъ животъ да бжда край тебе и да правя всичко, което е по силитѣ ми, за да задоволя твоята нужда отъ гледане.

— Не, — казахъ азъ. — Това не ще бжде никога. Азъ не искамъ да превърнешъ нашата къща на болница за слѣпи. Остава само едно: ти трѣбва да се оженишъ втори пжтъ.

Когато се опитахъ да му обясня, че това е необходимо, гласътъ ми леко трепна. Азъ се закашляхъ и се опитахъ да скрия вълнението си, но той избухна съ потокъ думи:

— Кумо, азъ зная че съмъ глупецъ, че съмъ самохвалець и много още, но не съмъ подлецъ! Ако нѣкога се ожени втори пжтъ, то кълна ти се — кълна ти се съ най-страшната клетва, въ бога на моето семейство, Гопинатъ, — нека най-ужасния отъ всички грѣхове, грѣхътъ на отцеубийството падне на главата ми!

Ахъ, азъ не трѣбваше никога, никога да му позволя да произнесе тази страшна клетва! Но сълзитѣ заглушиха гласа ми, азъ не можахъ да кажа нито дума отъ безкрайна радостъ. Азъ скрихъ слѣпото си лице въ възглавницитѣ и плакахъ, плакахъ безъ край. Най-после когато първиятъ потокъ сълзи престана, азъ привлѣкохъ главата му на гърдитѣ си.

— Ахъ, — казахъ азъ, — защо ти се закле съ такава ужасна клетва? Или ти мислишь, че азъ те молѣхъ да се оженишъ за твоята низка наслада? Не, азъ мислѣхъ за себе си: нали тя би могла да ти прави тѣзи услуги, които лежахъ върху мене, докато азъ имахъ очи.

— Услуги! — каза той, — услуги! За това има слугини. Нима ти мислишь, че азъ съмъ толкова безуменъ да доведа робиня въ къщата си и да я помоля да раздѣли престола съ моята богиня?

Като каза „богиня“, той взе главата ми въ ржце и ме цѣлуна между веждитѣ. Въ този мигъ третото око на божествената мъдростъ се откри на това мѣсто и азъ наистина получихъ посвещение.

Презъ този день въ менъ ставаше борба. Радостта, че следъ тази тържествена клетва мъжъ ми не може да се ожени втори пжтъ пусна дълбоки корени въ сърцето ми и азъ не можехъ да я изтръгна. Но новата богиня, която бѣ ме избрала за свой тронъ, казваше: „Може да дойде време, когато за твоя мъжъ ще бжде добре да наруши клетвата си и да се ожени“. Но жената въ менъ възразяваше: „Може би, но клетвата все пакъ е клетва и отъ нея нѣма изходъ“. Богинята въ менъ отговаряше: „Това не е основание да се радвашъ“. Но жената възразяваше: „Това, което казвашъ е съвсемъ вѣрно, не ще споря; но все пакъ, той се закле“. И този разговоръ се повтаряше безъ край. Най-после, богинята се намръщи и мрака на неизразимъ страхъ се сгъсти около менъ.

Моятъ каещъ се мъжъ не иснаше да допусне слугини да изпълняватъ моята работа. Той трѣбва всичко да направи самъ. Отначало тази зависимостъ отъ него въ всички дреболии ми доставяше необузdana радостъ. Това бѣ сръдство да го държа около себе си, а желанието ми да бжде около менъ се особено усили, откакъ ослѣпѣхъ. Тази частъ отъ присъствието му, която бѣха изгубили очитѣ, настойчиво се искаше отъ другитѣ сѣтвива. Когато той не бѣше до мене, азъ се чувствувахъ, като че ли вися въ въздуха и губѣхъ всѣка опора въ сѣтвния свѣтъ.

Случваше се по-рано, когато той се връщаше късно отъ болницата, азъ отваряхъ прозореца и гледахъ по пжтя. Този пжтъ бѣ верига, която свързваше моя свѣтъ съ неговия. Сега, когато съ слѣпотата ми тази верига изчезна за мене, цѣлото ми тѣло се стремѣше къмъ него. Мостътъ, който ни съединяваше, бѣ махнатъ и зѣеше бездѣнна пропастъ. Когато той ме оставяше, струваше ми се, че между насъ се простира широко море. Азъ можехъ само да чакамъ докато той отново го пресѣче отъ своя брѣгъ къмъ моя.

Но такава страстна мъжа и такава безкрайна зависимостъ не можеха да доведатъ до нищо добро. Жената винаги е достатъчно бремене за мъжа и като се прибави къмъ това бремене и моята слѣпота, то би трѣбвало да направи живота му непоносимъ. Азъ дадохъ клетва, че ще страдамъ сама и никога не ще обвивамъ мъжа си съ дилитѣ на моята всепроникваща тъмнина.

Въ съвсемъ късо време азъ съумѣхъ да се приуча да изпълнявамъ всичкитѣ си задѣлжения въ къщи съ помощта на осезанието, слуха и обонянието. Нѣщо повече, азъ скоро се убедихъ, че мога да ги върша съ по-голѣма ловкостъ, отколкото преди. Зрението често ни разсѣйва, вмѣсто да ни помага. И вѣроятно затова, когато моитѣ безцѣлно скитащи очи престанаха да изпълняватъ работата си, всич-

ки други сътива взеха върху си разнитъ задължения и ги изпълняваха спокойно и увѣрено.

Когато придобихъ опитность чрезъ постоянни упражнения азъ не позволявахъ на мъжа си да върши вмѣсто мене домакинската работа. Отначало той горчиво се оплакваше, че го лишавамъ отъ покаяние.

Това не ме убеди. Каквото и да казваше той, азъ съзнавахъ, че той изпитваше истинско чувство на облекчение, когато тѣзи грижи му бѣха отнети. Да служи цѣль день на слѣпа жена — това не може да запълни живота на мъжа.

2.

Моятъ мъжъ най-после взе изпититѣ. Преселихме се отъ Калкута въ малкък градецъ, дето той щеше да почне лѣкарска практика. Тамъ, срѣдъ природата, азъ почувствувахъ съ радостъ, въпрѣки своята слѣпота, че се връщамъ въ обятията на майка си. Азъ оставихъ родното си село, за да ида въ Калкута, когато бѣхъ на осемъ години. Отъ тогава минаха десетъ години и въ голѣмия градъ паметьта за родната кжца се замѣгли. Докато имахъ очи, Калкута съ своя шумень животъ забуляше отъ мене спомена за детскитѣ години. Но когато изгубихъ зрението си, разбрахъ за пръвъ пжтъ, че Калкута само мами очитѣ. Тя не може да изпълни душата. И тогава, въ слѣпотата, образитѣ на детинството изплуваха отново, като звезди, които се появяватъ на вечерното небе.

Бѣше началото на ноемврий, когато ние дойдохме отъ Калкута въ Харсингпуръ. Мѣстото бѣше ново за мене, но миризмата, звуцитѣ на селския животъ нахълтаха и ме окржжиха. Утринниятъ вѣтрецъ, който долиташе отъ току-що разораното поле, сладкиятъ и нѣженъ ароматъ на цвѣтящата горчица, свирката на овчаря, който свирѣше нѣкъде далечъ, дори скриптенето на волската кола, която гърмѣше по разнебитенитѣ селски улици, изпълваха съ щастие моя свѣтъ. Споменътъ за моя миналь животъ съ всичкитѣ му неизказани звуци и аромати стана за мене живо настояще, и слѣпитѣ ми очи не можеха да ми кажатъ, че грѣша. Азъ се върнахъ и отново преживѣвахъ своето детинство. Само едно ми не достигаше: майка ми не бѣше съ менъ.

Азъ виждахъ нашата кжца съ голѣми дървета, на брѣга на селското езеро. Азъ рисувахъ въ ума си своята стара баба, седнала на земята, съ тънки кждрици разпуснати коси, грѣяща се на слънце, и чистяща кржглитѣ зърна на лещата за сушене. Но никакъ не можехъ да извикамъ въ паметьта си пѣсничкитѣ, които тя обичаше да пѣе на себе си съ слабъ треперящъ гласъ. Вечеръ, всѣки пжтъ, когато чувахъ мученето на добитъка, азъ почти можехъ да виждамъ фигурата на майка си, обикаляща обора съ запалена лампа въ ржка. Ароматътъ на свежо сѣно и острия димъ на огънь отъ слама дости-

гаше до сърцето ми. И струваше ми се, че чувамъ отдалечъ звъна на храмовата камбана, който донасяше вѣтрецътъ отъ брѣга на рѣката.

Калкута съ всичката си суета и шумъ замръзва сърцето. Тамъ всички прекрасни задължения на живота губятъ своята свежестъ и невинностъ. Помня, какъ единъ день моята другарка ми каза:

— Кумо, защо се не сърдишъ? Ако моятъ мъжъ се отнасяше съ мене тъй, както се отнасятъ съ тебе, азъ никога не бихъ го погледнала.

Тя се опитваше да предизвика въ мене негодувание, задето той бавѣше да повика лѣкарь.

— Моята слѣпота, — казахъ азъ, — сама е вече достатъчно зло; защо да го увеличавамъ, като позволявамъ да се развие въ мене ненавистъ къмъ мъжа ми?

Моята другарка поклати глава въ знакъ на силно презрение къмъ тѣзи старомодни думи, казани съ глупаво момиченце. Тя си отиде съ негодувание. Но какъвто и да бѣше моятъ отговоръ тогава, такива думи оставятъ своята отрова; и тази отрова нѣмаше никога да бжде съвсемъ изгонена отъ душата.

Тѣй изсушава сърцето Калкута съ своитѣ безкрайни сплетни. Но когато дойдохъ на село, всичката ми предишна вѣра и надежда, всичко, което считахъ истина въ детинството си, оживѣ и стана ясно отново. Богъ слѣзе надъ мене и напълни сърцето ми и моя свѣтъ. Азъ се преклонихъ предъ него и казахъ: „Добре е, че си ми отнелъ очитѣ. Ти си самъ съ мене“.

О, азъ казахъ повече, отколкото трѣбваше. Гордостъ бѣ да кажа: „Ти самъ си съ мене“. Ние можемъ само да кажемъ: „азъ трѣбва да ти бжда вѣрна“. Дори когато не ни остава вече нищо, ние пакъ трѣбва да живѣемъ.

3.

Ние прекарахме заедно нѣколко щастливи месеци. Моятъ мъжъ придоби известна репутация като лѣкарь. Заедно съ това се появиха и паритѣ. Но паритѣ сж зло. Азъ не бихъ могла да посоча нито едно събитие, но тѣй като възприемането у слѣпитѣ е по-остро, можехъ да различа промѣната въ него споредъ растежа на богатството ни.

Той имаше остро чувство за справедливостъ, когато бѣ помладъ. Той често ми говорѣше за горещото си желание да помага на беднитѣ, когато стане лѣкарь. Той изпитваше благородно презрение къмъ тѣзи отъ своитѣ колеги, които не попипватъ пулса на бедния клиентъ, преди да взематъ хенорара. Но сега азъ забелязахъ промѣна. Той стана много суровъ. Веднажъ, когато бѣ дошла бедна жена, и го молѣше отъ състрадание да спаси живота на единственото ѝ дете, той грубо отказа. И когато само азъ почнахъ да го моля да ѝ помогне, той се залови за работа небрежно.

Когато бѣхме по-бедни той не обичаше аферитѣ въ паричнитѣ

работи. Той бѣше честенъ до крайностъ въ такива нѣща. Но отъ като почна да има въ банката на текуща смѣтка много пари, той по цѣли часове се затваряше съ нѣкой негодай-наибъ и водѣше преговори, които явно не обещаваха нищо добро.

Какви бѣха намѣренията му? Какво стана съ моятъ мжжъ, когото знаехъ преди да ослѣпѣя, който ме цѣлуна веднажъ между веждитѣ и ме постави на трона на богиня? Тѣзи, които внезапно вихъръ на страстьта свали въ праха, могатъ да станатъ съ здраво усилие на волята. Но тѣзи, които отъ день на день изсъхватъ въ самитѣ извори на нравственото си сщество, тѣзи, у които външния паразитенъ растежъ заглушава вътрешния животъ, — дохождатъ най-после до състояние на такава мъртвина, отъ която нѣма излѣкуване — физическата раздѣла, причинена отъ слѣпотата е нищо. Но ахъ, мене ме убива съзнанието, че той не е вече съ мене, не е тамъ, дето стоеше съ менъ въ часа, когато двамата разбрахме, че съмъ слѣпа. Ето истинската раздѣла.

Азъ съ моята неувѣхваща любовь и несломена вѣра живѣя въ вътрешното светилище на моето сърце. Но моятъ мжжъ остави прохладната сѣнка на това, което е безсмъртно. Той почти се заблуди въ безплодната суха пустиня, въ своята безумна жажда за злато.

Понѣкога ми се струва, че всичко не е тъй лошо, че азъ може би, преувеличавамъ въ слѣпотата си. Може би, ако не бѣхъ изгубила зрението си, щѣхъ да възприемамъ свѣта такъвъ, какъвто е. Въ такава свѣтлина поне виждаше моятъ мжжъ всички мои настроения и фантазии.

Веднажъ дойде при насъ старъ мюсюлманинъ. Той молѣше мжжа ми да прегледа малката му внучка. Азъ чухъ какъ старецътъ казваше:

— Бабу, азъ съмъ беденъ човѣкъ; но ела съ менъ и Аллахъ ще те възнагради.

Мжжъ ми отговори студено:

— Какво ще направи Аллахъ, не е важно; азъ искамъ да зная какво можешъ ти да направишъ за мене.

Когато чухъ това, азъ пожалихъ, че не съмъ и глуха. Старецътъ въздѣхна тежко и излѣзе. Азъ изпратихъ слугинята да го доведе при мене. Посрещнахъ го на вратата на вътрешнитѣ стаи и му пѣнахъ въ ржката малко пари.

— Моля те, вземи това отъ мене, — казахъ азъ, — за твоята малка внучка и намѣри лѣкаръ, който да я излѣкува. . . И. . . моли се за моя мжжъ.

Но презъ цѣлия день азъ не можахъ да туря въ устата си ни троха. Следъ обѣдъ, когато мжжътъ ми стана отъ сънь, той ме попита:

— Защо изглеждашъ тъй бледа?

Азъ бѣхъ готова да кажа както преди: „О, това е дреболия“, но днитѣ на лъжата бѣха минали, и азъ заговорихъ откровенно.

— Азъ мислихъ много дни, — почнахъ азъ, — и искамъ да ти кажа едно нѣщо. Трудно бѣ да обмисля добре, какво искамъ да ти кажа. Дори и сега може би, не ще съумѣя да обясня, какво ми тежи на сърцето. Но увѣрена съмъ, ти знаешъ какво стана. Нашитѣ сждби се раздѣлиха.

Моятъ мъжъ се засмѣ принудено и каза:

— Промѣната е природенъ законъ.

Азъ му казахъ:

— Зная, че има нѣща, които сж вѣчни.

Тогавъ той стана сериозенъ.

— Има жени, — каза той, — които иматъ истински причини да скърбятъ. Има жени, чиито мъже не печелятъ. Има други, мъжете на които ги не обичатъ. Но има и такива, които се правятъ нещастни безъ причина.

Тогавъ ми стана ясно, че моята слѣпота, ми е дала сила да виждамъ свѣтъ, който стои надъ промѣнитѣ. Да, това е истина. Азъ не приличамъ на другитѣ жени. И моятъ мъжъ никога не ще ме разбере.

4.

Нашиятъ животъ продължава известно време да върви по отжпкания пѣтъ. После спокойното му течение бѣ нарушено. Лелята на моя мъжъ ни дойде на гости.

Първото, което тя каза следъ поздравитѣ, бѣха думитѣ:

— Е, Кумо, много жално, че си ослѣпѣла, но защо стоваряшъ собствената си скръбъ на мъжа си? Ти трѣбва да го накарашъ да вземе втора жена.

Настѣпи неловко мълчание. Ако той бѣ отговорилъ съ шега или бѣ се засмѣлъ, всичко би се свършило. Но той бѣбрѣше нѣщо, запъна се и най-после проговори съ нервенъ, нелепъ тонъ:

— Вие наистина мислите тъй? Вие, лельо, не би трѣбвало да говорите това.

Тя се обърна къмъ мене:

— Нима азъ не съмъ права, Кумо?

Азъ се засмѣхъ съ глухъ смѣхъ.

— Не е ли по-добре, — казахъ азъ, — да се обърнете за съветъ къмъ нѣкой повече компетентенъ по този въпросъ? Крадецътъ никога не иска позволение отъ човѣка, чийто джебъ се опитва да обере.

— Ти си съвсемъ права, — ласкаво отговори тя. — Абинашъ, мили, нека устроимъ малко частно съвещание. Какво ще кажешъ на това?

Следъ нѣколко дни мъжъ ми я попита въ мое присѣствие не знае ли тя нѣкоя девойка отъ добро семейство, която би дошла

да ми помага въ домакинството. Той знаеше добре, че не се нужда от помощ. Азъ мълчахъ.

— О, цѣла маса, — отговори лелята. — Моятъ братовчедъ има дъщеря по години вече за женене и такава славна девойка, че по-добра не ще намъришь. Той би билъ радостенъ да я омъжи за тебе.

Отново азъ чухъ принудения му, нерешителенъ смѣхъ и той каза:

— Но азъ не говоря за женитба.

— Какъ можешъ да мислишь, — отговори тя, — че девойка отъ добро семейство ще дойде и ще живѣе въ къщата ти, безъ сватба?

Той трѣбваше да признае, че това е истина и потъна въ нервно мълчание.

Азъ стояхъ сама задъ затворенитѣ врати на моята слѣпота, следъ като той излѣзе, и викахъ, молейки се на моя Богъ:

— О, Боже, спаси моя мъжъ.

Когато, следъ нѣколко дни излизахъ отъ молитвената стая, следъ сутринната молитва, леля взе съчувствено дветѣ ми рѣце въ своитѣ.

— Кумо, тукъ е онази девойка, — каза тя, — за която неотдавна говорихме. Тя ще бжде щастлива да се запознае съ тебе. Хемо, ела и се представи на своята сесира.

Моятъ мъжъ въ тази минута влѣзе въ стаята. Той се пристори на очуденъ, като видѣ чуждата девойка и се готвѣше да излѣзе. Но леля каза:

— Абинашь, мили, защо бѣгашъ. Това не е необходимо. Ето дъщерята на моя братовчедъ, Хамангини: ела, да я видишь. Хемо, поклони се.

Като че ли не опомнилъ се отъ очудване, той почна да я обспива съ въпроси: кога, защо, какъ се е появила тази девойка?

Азъ виждахъ безмисленостъ на този разговоръ, взехъ Хемангини за рѣка и я поведохъ къмъ моята стая. Тамъ ласкаво я погалихъ по лицето, рѣцетѣ и коситѣ и разбрахъ, че тя е на около петнадесетъ години и че е много красива.

Когато опипвахъ лицето ѝ, тя изведнажъ се разсмѣ:

— Какво е това? Какво правите? Хипнотизирате ли ме?

Милиятъ звѣнливъ смѣхъ въ мигъ разсѣя тъмнитѣ облаци, които стояха между насъ. Азъ я прегърнахъ презъ шията.

— Мила, — казахъ азъ, — опитвамъ се да те видя. И пакъ погладихъ съ рѣка нѣжното ѝ лице.

— Опитвате се да ме видите! — каза тя съ новъ смѣхъ. — Нима азъ приличамъ на зеленчукъ отъ зашата градина, че вие искате да ме опипате отъ всички страни, за да видите мека ли съмъ?

Азъ изведнажъ разбрахъ, че тя не знае за моята слѣпота.

— Сестро, азъ съмъ слѣпа, — казахъ азъ.

Тя мълчеше. Азъ чувствувахъ, какъ голѣмитѣ ѝ млади очи, пълни съ любопитство, се вглеждатъ въ лицето ми. Знаехъ, че въ тѣхъ имаше жалость. После тя се замисли и смути. И следъ кжсо мълчание каза:

— О, сега зная. Ето защо вашиятъ мъжъ е поканилъ своята леля да дойде и живѣе тукъ.

— Не! — отговорихъ азъ, — ти се лъжешъ. Той не я е викалъ. Тя дойде по свое желание.

Хемангини избухна въ високъ смѣхъ.

— Както прилича на леля ми, — каза тя. — О, нима не е мило отъ нейна страна да дойде безъ покана? Но сега, когато тя е у васъ, вие не ще я накарате скоро да си иде, мога да ви увѣря!

После тя замълча смутено.

— Но защо татко изпрати мене? — попита тя. — Можете ли ми каза това?

Леля влѣзе въ стаята въ този моментъ. Хемангини я запита:

— Кога мислите да си отиваме, лельо?

Леля се силно завълнува.

— Що за въпросъ! — каза тя. — Азъ никога не съмъ виждала такава неуморима девойка като тебе. Едва сме дошли а ти питашъ кога ще си ходимъ!

— За васъ е добре, — каза Хемангини, — тукъ е кжща на ваши близки роднини. Но за мене? Азъ трѣбва да ви кажа, че не мога да остана тукъ. — После тя взе моята ржка и каза: — Какъ мислите вие, мила?

Азъ я притиснахъ до сърцето си, но нищо не казахъ, Леля бѣше въ голѣмо затруднение. Тя чувствуваше, че престава да бжде господарка на положението; затова тя предложи на племенницата си да иде съ нея да се окжпе.

— Не, ние ще идемъ заедно, — каза Хемангини, като се притискаше до мене. Леля отстъпи, като се боеше отъ опозиция.

По пжтя къмъ ржката Хемангини ме попита:

— Защо нѣмате деца?

Азъ бѣхъ смутена отъ въпроса и отговорихъ:

— Какво мога да кажа? Богъ не ми е далъ. Ето причината.

— Не, това не е причина, — каза бързо Хемангини. — Вие трѣбва да сте извършили нѣкакъвъ грѣхъ. Погледнете леля. Тя е бездетна. Навѣрно, защото въ сърцето ѝ има нѣкакво петно. Но какво петно има въ вашето сърце?

Тѣзи думи ме ободоха. Азъ не можехъ да предложа своето решение на проблемата на злото. Дълбоко въздъхнахъ и казахъ въ мълчанието на моята душа: Боже мой, ти знаешъ причината.

— Милостиви Боже, — извика Хемангини, — за какво въздишате? Никой никога не е вземалъ моитѣ думи присърце.

И смѣхътъ ѝ звънливо се разнесе надъ ржката.

5.

Оттогава азъ почнахъ да забелязвамъ постоянни прекъсвания въ професионалнитѣ задължения на мъжа ми. Той се отказваше отъ далечнитѣ визити и бързо се връщаше дори когато пациентитѣ жи-вѣха наблизю.

Преди той само на обѣдъ и нощемъ влизаше въ вътрешнитѣ стаи. Сега, обезпокоенъ безъ всѣка причина за удобствата на леля си, той почна да я посещава въ всѣко време на деня. Азъ винаги знаехъ, че той е въ стаята ѝ, щомъ я чуехъ да вика Хемангини да донесе вода. Отначало девойката вършеше каквото искаха отъ нея, но после решително се отказваше.

Тогава леля почваше да я вика съ ласкавъ гласъ.

— Хемо, Хемо, Хемангини!

Но девойката се притискаше до мене въ поривъ на състрадание. Чувство на страхъ и скръбъ я караше да мълчи. Понѣкога тя треперяща се хвърляше къмъ мене като преследвано същество, което не знае какво го очаква.

Въ това време дойде отъ Калкута моятъ братъ. Азъ знаехъ острата му наблюдателность, знаехъ и какъвъ суровъ сѣдия бѣ той. Бояхъ се, че моятъ мъжъ ще се приготи за отбрана и ще се постарае да се оправдае предъ него. И азъ се опитахъ да скрия истинското положение на нѣщата подъ маската на шумна веселость. Но боя се, че пресилихъ ролята си. Тя бѣше тѣй неестествена за мене.

Моятъ мъжъ се засуети и почна явно да пита, колко време ще стои братъ ми. Най-после нетърпеливостъта му почна да граничи съ дързость и на моя братъ не оставаше нищо друго, освенъ да си иде. Предъ заминаването той сложи ржка на главата ми и я държа тамъ дълго. Азъ забелязахъ, че ржката му треперѣше, и отъ очитѣ му се търколи сълза, когато ме благославяше.

Помня много добре, че това бѣше презъ априль и деньтъ бѣ пазаренъ. Хората, които бѣха дошли за пазаря, се връщаха дома си. Въ въздуха се чувствуваше нависналата буря; миризмата на влажна земя и влага проникваше навредъ. Азъ никога не държа запалена лампа въ стаята си, когато съмъ сама, отъ страхъ да се не запалятъ дрехитѣ ми или да се не случи друго нещастие. Азъ седѣхъ на пода въ тъмната стая и зовѣхъ Бога на моя слѣпъ свѣтъ.

— О, Господи, — крещѣхъ азъ, — твоео лице е скрито, азъ не мога да го видя. Азъ съмъ слѣпа. Азъ здраво държа счупеното кормило на моето сърце, тѣй че ржцетѣ ми се покриватъ съ кръвъ. Вълнитѣ станаха много голѣми за мене. До кога ще ме изпитвашъ, Боже мой, до кога?

Наведохъ глава надъ леглото и заридяхъ. Тогава почувствувахъ, че леглото леко трепна. Въ следната минута Хемангини бѣше до

мене. Тя се притисна до менъ и мълчаливо избърсваше сълзитѣ ми. Не зная защо тази вечеръ тя бѣ останала въ моята стая и защо лежеше сама въ тъмнината. Тя не ми зададе никакви въпроси. Тя не каза нито дума. Тя само сложи студената си ржка на челото ми, цѣлуна ме и излѣзе.

На другата сутринъ Хемангини каза на леля си въ мое при-
стствие:

— Вие можете да останете ако желаете, но азъ не мога. Азъ ще си ида дома съ нашия слуга.

Леля каза, че нѣма нужда да си отива сама, тъй като и тя тръгва. После, усмихвайки се кокетливо, тя извади отъ плюшена кутийка пръстенъ, обсипанъ съ бисери.

— Гледай, Хемо, — каза тя, — какъвъ красивъ пръстенъ е купилъ за тебе Абинашъ.

Хемангини изтръгна пръстена отъ ржцетѣ ѝ.

— Гледай, лельо, — бързо отговори тя, — гледай колко великолепно мѣря.

И тя хвърли пръстена презъ прозореца въ шадравана на двора.

Леля отъ тревога, досада и очудване настрѣхна като ежъ. Тя се обърна къмъ мене и ме улови за ржката.

— Кумо, — повтори тя нѣколко пжти, — не казвай ни дума за тази детска глупостъ на Абинаша. Той страшно ще се огорчи.

Азъ я увѣрихъ, че нѣма защо да се страхува. Нито дума не ще се изтръгне отъ устата ми.

На следния день, предъ заминаването, Хемангини ме прегърна и каза:

— Мила, помнете ме; не ме забравяйте.

Азъ я погладихъ по лицето съ прѣсти и казахъ:

— Сестро, слѣпитѣ иматъ силна паметъ.

Азъ привлѣкохъ главата ѝ и я цѣлунахъ по коситѣ и челото. Моятъ свѣтъ изведнажъ посивѣ. Красотата и смѣхътъ, и неземната младостъ, които бѣха свили гнѣздо около менъ, изчезнаха съ заминаването на Хемангини. Азъ ходѣхъ пипнешкомъ, съ протегнати ржце търсейки, какво е останало отъ моя опустошенъ свѣтъ.

Моятъ мжжъ се върна късно. Той изказа голѣмото си облекчение поради заминаването имъ, но думитѣ му бѣха преувеличени и неискрени. Той увѣряваше, че леля му прѣчела да работи.

До сега между менъ и мжжа ми имаше само една преграда — слѣпотата. Сега се прибави друга — умишленото мълчание за Хемангини. Той показваше пълно равнодушие, но азъ знаехъ, че получаваше писма за нея.

Бѣха първитѣ дни на май. Моята прислужница влѣзе една сутринъ при мене и ме запита:

— Какво значатъ тѣзи приготовления на пристанището? Де отива господарьтъ?

Азъ знаехъ, че това бѣше нѣщо страшно, но отговорихъ:

— Не мога да ти кажа.

Прислужницата не се реши да ме разпитва. Тя въздѣхна и излѣзе.

Кѣсно презъ нощта при мене дойде мжжъ ми.

— Азъ трѣбва да навестя боленъ въ село, — каза той. — Ще отплутувамъ утре рано и ще отсъствувамъ два или три дни.

Азъ скочихъ отъ леглото, заставахъ предъ него и извикахъ:

— Защо ме лъжешъ?

Той пробѣбра:

— Кой, кой те лъже?

Азъ казахъ:

— Ти отивашъ да се женишъ.

Той мълчеше. Нѣколко минути въ стаята не се чуваше ни звукъ. После азъ прекъснахъ мълчанието.

— Отговори ми, — извикахъ азъ. — Кажи: „да“.

Той отговори: „да“ като слабо ехо.

Азъ закрещѣхъ съ високъ гласъ: „Не! Азъ никога не ще позволя. Азъ трѣбва да те спася отъ това нещастие, отъ този страшенъ грѣхъ. Ако не направя това, защо съмъ била твоя жена, защо съмъ почитала винаги моя Богъ?“

Стаята бѣше нѣма, като камъкъ. Азъ паднахъ на пода и прегърнахъ колѣнетѣ му.

— Какво съмъ направила? — питахъ азъ. — Въ какво съмъ виновна? Кажи ми истината. Защо искашъ да вземешъ друга жена?

Той каза тихо:

— Ще ти кажа истината. Азъ се боя отъ тебе. Твоята слѣпота те затвори въ крепостъ, и за мене нѣма входъ въ нея. За мене ти не си вече жена. Ти си страшна, като моя Богъ. Азъ не мога да живѣя цѣлъ животъ съ тебе. Азъ искамъ жена — обикновена жена, която да мога свободно да лаская и мѣмра, да галя и ѝ се карамъ.

— О, разтвори сърцето ми и погледни! Какво друго съмъ азъ, ако не обикновена жена? Азъ си останахъ щцата девойка, каквато бѣхъ когато се омъжвахъ, — девойка, нуждаеща се отъ вѣра и довѣрчиво поклонение.

Не помня точно думитѣ, които говорихъ. Помня само, че казахъ:

— Ако азъ съмъ вѣрна жена, то викамъ Бога за свидетель, ти никога не ще извършишъ това зло дѣло, никога не ще нарушишъ клетвата си! Преди да извършишъ това светотатство, или азъ ще стана вдовица, или Хемангини ще умре.

И паднахъ на пода въ безсъзнание. Когато се свѣстихъ, бѣше още тъмно. Той бѣше излѣзълъ.

Цѣлиятъ день прекарахъ въ молитва. Вечеръта силна буря се нахвърли върху нашата къща, която цѣла треперѣше. Прострѣна въ

молитвената стая, азъ се молѣхъ да бжде спасенъ моятъ мъжъ отъ този страшенъ грѣхъ.

Нощта мина. И следния день азъ прекарахъ въ молитва. Дойде вечерята, и задъ вратата се чу шумъ и чукане. Когато строшили вратата, намѣрили ме въ безсъзнание на пода и ме пренесли въ моята стая.

Когато дойдохъ на себе си азъ чухъ гласъ, който ми шепнѣше на ухото:

— Сестро.

Азъ разбрахъ, че лежа въ стаята си и че главата ми е на колѣнетѣ на Хемангини. Дрехитѣ ѝ шумѣха като сватбена коприна.

О, Боже мой, Боже мой! Моята молитва не бѣ чула!

Хемангини наведе низко глава и каза съ нѣженъ шепотъ:

— Сестро, скъпа, азъ дойдохъ да искамъ благословіята ти за нашия бракъ.

Азъ седнахъ и казахъ мъчително, произнасяйки съ усилие думитѣ:

— Защо да не те благословя? Ти не си направила нищо лошо.

Хемангини весело се засмѣ.

— Лошо! — каза тя. — Когато ти се омжвваше, това не бѣше лошо, а за мене ти го наричашъ лошо!

Азъ се опитахъ да се усмихна въ отговоръ на смѣха ѝ, и си казахъ: „Моята молитва не е най-важното въ този свѣтъ. Неговата воля е всичко. Нека ударитѣ паднатъ на главата ми, но нека тѣ оставятъ небутнати моята вѣра и надежда въ Бога“.

Хемангини колѣничи предъ мене и се докосна до краката ми.

— Бжди щастлива, — казахъ азъ, като я благославяхъ, — и се ползуйвай съ ненарушимо благополучие.

Но Хемангини бѣше неудовлетворена.

— Мила сестро, — каза тя, — само благословение за менъ е недостатъчно. Ти трѣбва да направишъ щастието ни пълно. Ти трѣбва да приемешъ съ светитѣ си рѣце въ своя домъ и мъжа ми.

Азъ казахъ:

— Да, доведи го при мене.

Следъ нѣколко минути чухъ познати стѣпки и въпросъ:

— Кумо, какъ си?

Азъ трепнахъ и извикахъ:

— Дада!

Хемангини пригна да се смѣе.

— Ти го наричашъ по-старъ братъ? — каза тя. — Каква глупостъ! Наричай го вече по-малкъ братъ, дръпни му ухото и го подразни, защото той се ожени за мене, твоята по-малка сестра.

Сега азъ разбрахъ. Моятъ мъжъ бѣ спасенъ отъ великъ грѣхъ.

Азъ знаехъ, че моятъ братъ бѣ решилъ никога да се не жени. Но азъ съ нещастieto си го накарахъ да се реши. Той се бѣ оженилъ заради мене!

Радостни сълзи бликнаха отъ очитѣ ми. Братъ ми бавно гладѣше съ ржка коситѣ ми. Хемангини се притисна до мене.

Азъ пролежахъ безъ сънъ голѣма часть отъ нощъта, очаквайки съ безпокойно напрежение мжжа си. Не можехъ да си представя, какъ ще пренесе той този ударъ — срама и разочарованието.

Срѣднощъ бѣ отдавна минала, когато вратата тихо се отвори. Азъ седнахъ на леглото и се вслушахъ. Това бѣха стѣпките на мжжа ми. Сърцето ми бѣсно заби. Той дойде до леглото и ме улови за ржка.

— Твоятъ братъ, — каза той, — ме спаси отъ гибель. Минутното безумие ме увеличаше къмъ дѣното. Бѣше ме завладѣла лудостъ, отъ която, струваше ми се, не бѣхъ въ състояние да се освободя. Само Богъ знае какво бреме носѣхъ въ деня, когато влѣзохъ въ лодката. Бурята ни настигна въ рѣката. И подъ страха въ моето сърце се таеше желанието да потъна и развържа вжзела, въ който вързахъ живота си. Пристигнахъ въ Матурганджъ. Тамъ чухъ вестъта, която ме правѣше свободенъ. Твоятъ братъ се бѣ оженилъ за Хемангини. Не мога да кажа съ каква радостъ и срамъ чухъ това. Побързахъ назадъ къмъ лодката. Въ този моментъ разбрахъ, че не мога да намѣря никжде щастие, освенъ при тебе. Ти си богиня.

Азъ се смѣхъ и плачехъ едновременно и казахъ:

— Не, не, не! Азъ не искамъ да бѣда вече богиня. . . Азъ съмъ само твоята малка жена. Азъ съмъ просто обикновена жена.

— Мила, — отговори той, — азъ сжщо искамъ да ти кажа едно нѣщо. Не ме карай никога вече да се червя, като ме наричашъ свой Богъ.

На следния день малкиятъ градецъ бѣ огласенъ отъ радостнитѣ звуци на свиркитѣ. Но никой не напомняше за нощъта на безумието, която можеше всичко да погуби.

Покаяние

1.

Въ пространството, отдѣлящо небето отъ земята, е разположена нѣкаква си пустинна област, дето извършва своя пжть царь Тришанку, дето цвѣтятъ разкошно „въздушнитѣ цвѣтове“. Името на тази велика страна, защитена отъ непристъпнитѣ Твърдини на Вѣтроветѣ, е „Ако само“. Блажени сж тѣзи, които сж извършили велики дѣла и сж спечелили безсмъртие; блажени сж онѣзи срѣдни хора, които смирено участвуватъ, наредъ съ много други, подобни на тѣхъ, въ изпълнението на дѣлничната работа на живота. Но тежко на тѣзи, които по немилостъта на сждбата, сж се озовали по срѣдата между еднитѣ и другитѣ. Тѣ би х а могли да бждатъ нѣщо, само ако, — но именно поради това сж навѣки откъснати отъ възможността да станатъ нѣщо.

Нашиятъ Анатъ Банду е именно такъвъ измаменъ отъ сждбата жителъ на междинното царство. Никой не се съмнѣваше, че ако пожелае той би постигналъ каквото иска. Но той никога нищо не пожелаваше, никога нищо не постигаше. И все макъ възлаганитѣ на него надежди не бледнѣеха. Никой не се съмняваше, че той най-добре отъ всички ще издържи изпита, но той и не мислѣше да пристъпи къмъ изпити. Никой не се съмняваше, че ако той постъпи на служба, веднага би получилъ най-високъ постъ въ всѣко министерство, но той и не мислѣше да постъпва на служба. Обикновенитѣ хора той откровено презираше за тѣхното нищожество, но не изпитваше уважение и къмъ необикновенитѣ хора, понеже бѣше убеденъ, че безъ трудъ би могълъ да остави задъ себе си кого да е отъ тѣхъ.

Така цѣлата слава, богатство и кариера на Аната Банду оставаха скрити въ съкровищницата на извънпространствената и извънвременна възможность; а въ живота Творецътъ бѣ му далъ само богать тѣтъ и предана жена. Жена му се казваше Биндябасини.

Анатъ Банду не одобряваше името на жена си и не я считаше достойна за себе си нито по външность, нито по характеръ. А Биндябасини не можеше да се нарадва на своя съпругъ. Че нейниятъ мъжъ превъзхожда въ всѣко отношение всички останали мъже, — тя не се съмняваше; не се съмняваше въ това и самъ мъжъ ѝ; па и мнението на околнитѣ благоприятствуваше на тѣхното убеждение.

Биндя имаше само една грижа: да поддържа съ всички сили репутацията на мъжа си. Ако тя би могла, въздигайни го на задоблачната висота на своето обожание, да го скрие навѣки отъ недо- вѣрчивитѣ погледи на презрѣния свѣтъ, тя съ спокойно сърце би се

посветила да му служи. Но въ нашия материаленъ свѣтъ, само любовта не е достатъчна за подържане славата на любимия на нужната висота, а волнодумцитѣ, които отказваха да виждатъ въ Аната образецъ на съвършенството, не бѣха рѣдки. Ето кое причиняваше на Биндя много мъка и грижи.

Когато Анатъ се учеше въ коледжа, той живѣеше у своя тѣсть. Когато дойде време да държи изпититѣ си, той се отклони отъ тѣхъ и напусна коледжа.

Следъ това събитие на Биндя бѣше тежко да гледа съседитѣ въ очитѣ. Презъ ноцта тя нѣжно го попита:

— А нима не би било хубаво да вземешъ изпита си?

Анатъ се усмихна презрително:

— Какво, четири рѣце ли ще ми порастнатъ отъ това? Ето и нашъ Кедаръ си взе изпититѣ!

Биндябасини се утеши. Малко ли тѣпаци взеха изпити! Нима отъ това Анатъ ще придобие нѣшо?

На сутринта съседката Камалъ дойде при Биндя да ѝ съобщи радостната вѣст: братъ ѝ Рамешъ този пѣтъ издържалъ изпититѣ. На Биндябасини нѣкакъ се стори, че приятелката ѝ не е дошла просто да сподѣли радостта си, и че въ думитѣ ѝ е скритъ нѣкакъвъ враждебенъ намекъ за нейния мъжъ. Затова тя сърдито възрази съ предизвикателенъ тонъ:

— Да, Л. А.! — Нима това е изпитъ? Въ Англия въобще не държатъ изпити по-долу отъ изпититѣ за бакалавръ! — Излишно е да споменаваме, че всички тѣзи сведения Биндябасини бѣ получила отъ своя съпругъ.

Камалъ, която бѣ дошла при Биндя въ най-дружелюбно настроение, като получи отъ най-добрата си приятелка такъвъ ударъ, въ първия моментъ бѣ поразена. Но и Камалъ бѣ жена; следъ единъ мигъ тя съобрази какъ е работата, и въ отговоръ на оскръблението за брата ѝ на върха на езика ѝ веднага се събра капка отрова. Тя каза:

— Но ние, мила моя, не ходимъ въ Англия, не се женимъ за англичани, откъде да знаемъ такива работи? Азъ съмъ глупаво момиче, но зная сигурно, че бенгалскитѣ момчета трѣбва да държатъ този изпитъ, и при това, мила, не всички успѣватъ да го издържатъ.

Като произнесе тѣзи думи съ най-спокоенъ и приятелски тонъ, Камалъ си отиде. Обезоржената Биндя нищо не отговори, затвори се въ спалнята и горчиво се заплака.

Следъ малко време стана още едно събитие. Единъ далеченъ роднина дойде за кратко време въ Калкута и се посели у бащата на Биндя, Раджжумара Бабу. По този поводъ въ къщата имаше голѣми приготовления. Гостната въ външната половина на къщата, заета отъ зетя, бѣ отстъпена, за особена почитъ, на госта, а зетя помолиха да се пресели за нѣколко деня въ стаята на чичото.

Анатъ бѣше дълбоко оскърбенъ. Първата му работа бѣше да отмъсти на Раджжумара Бабу: отиде при жена си и наруга предъ нея задочно баща ѝ, съ което я доведе до сълзи. Следъ това той започна да прибѣгва до героични мърки: обяви гладна стачка и т. н. Биндябасини бѣше крайно смутена. Природниятъ ѝ тактъ ѝ подсказваше, че такова открито проявяване на самолюбие, и то по такъвъ поводъ, само унижава мъжа ѝ. Съ сълзи и молби тя едва можа да го успокои.

Биндя бѣше разсждителна жена и въ нищо не обвиняваше своитѣ родители. Тя разбираше, че всичко това бѣше неизбежно и че нѣма причини за оскърбление. Но тя разбираше и това, че мъжъ ѝ, живѣйки у тѣста си, винаги ще бжде лишенъ отъ нужното роднинско почитание.

Отъ този день, тя започна неуморно да му повтаря:

— Да се преселимъ у васъ на село. Азъ не мога да остана повече тукъ.

Анатъ имаше достатъчно самомнение, но нѣмаше чувство на собствено достойнство. Мисълта да се върне въ своя беденъ родителски домъ, не му бѣше приятна. Но този пжтъ Биндя показва твърдостъ.

— Ако ти не тръгнешъ, азъ ще отида сама, — заяви му тя.

Анатъ трѣбваше да преглътне гнѣва си и да започне приготовленията си за заминаване заедно съ жена си въ далечното бедно селце, дето се намираше тѣхната стара къща. Раджжумаръ и жена му настойчиво молѣха Биндя да остане поне още малко да живѣе въ родителската си къща, но Биндя въ отговоръ мълчеше, съ сърдоточенъ изразъ на лицето, съ наведена глава, и съ мълчанието си даваше да се разбере, че това е невъзможно.

При вида на нейната твърда решителность у родителитѣ се яви страхъ, дали не сж я обидили случайно съ нѣщо. Съ тревога Раджжумаръ я попита:

— Дъще, може би ние, безъ да искаме, сме те огорчили съ нѣщо?

Като погледна тжжно баща си, Биндя каза:

— Не, не, ни веднажъ. Азъ живѣхъ при васъ въ щастие и миръ! — и се разплака. Но решението ѝ остана непреклонно.

Най-после, просълзена, като се прости съ всички, Биндябасини седна въ паланкинъ и напусна горещо любимия ѝ отъ детинство домъ.

2.

Разликата между начина на животъ въ заможно калкутско семейство и въ бедно селско домакинство е осезателна. Но Биндябасини ни веднажъ, ни една секунда не показа недоволство. Весело и бодро се залови тя да помага на свекърва си въ домакинската работа. Като знаеше, какво ѝ предстои, баща ѝ изпрати съ тѣхъ въ

село една от своите слугини, която трѣбваше да работи у тяхъ за негова смѣтка, но Биндябасини, щомъ пристигна въ село, веднага я изпрати обратно въ града: тя бѣше увѣрена, че като види тяхната бедность, слугинята отъ богатата къща на всѣка крачка ще се мръщи и ще вири носъ; мисълта за това бѣше непоносима за Биндя.

Свекървата отначало се опита да не дава на Биндя черна работа, но тя изпълняваше всички домашни работи съ такова неуморно прилежание и съ такова сияещо лице, че свършено покори свекърва си и доведе до възторгъ всички селски стопанки.

И все пакъ тя не задоволи всички. Защото законитѣ на живота не приличатъ на първитѣ глави на букваря. Дяволтъ, този безжалостенъ шегобиецъ, въ всичко се намѣсва и всичко превръща нагоре съ краката. Ето защо добритѣ дѣла не винаги принасятъ очаквания добъръ плодъ: внезапно обръщане на събигията — и всичко пропада.

Анатъ имаше двама по-малки и единъ по-голямъ братъ. По-големиятъ братъ служеше въ града и нещастнитѣ петдесетъ рупии, които той получаваше на месецъ, трѣбваше да стигнатъ и за издръжка на къщата, и за обучение на дветѣ братчета.

Нѣма нужда и да се казва, че въ наше време съ петдесетъ рупии такова семейство не може да преживѣе; но тѣ бѣха напълно достатъчни да накаратъ жената на голѣмия братъ, Шамашанкари, да заеме особена позиция. Мжжътъ цѣла година се труди — напълно достатъчно основание за жената да си присвои правото на постоянна празность. Тя абсолютно нищо не правѣше и освенъ това се държеше тъй, сѣкашъ всички сж и безкрайно задължени за това, че нейниятъ мжжъ печели пари.

Когато Биндябасини се посели у свекърва си и се залови за домашната работа съ такова усърдие, сѣкашъ въ нея се бѣ въплотила самата душа на домашното стопанство, тѣсното сърчице на Шама сѣкашъ се стѣсни още повече. Трудно е да се разбере, защо ставаше това. Вѣроятно работата стоеше тъй: Шама реши, че Биндя, разгалена отъ живота въ богатата къща, работи сега тъй усърдно само за показъ, само за да унизи нея, Шама, въ очитѣ на хората. Както и да било, но жената на петдесетрупиевия мжжъ намрази дѣщерята на богатитѣ родители. Въ смирието на Биндя Шама виджеше само проява на непоносимо високомѣрие.

А Анатъ Банду, следъ пристигането си въ село, започна съ това, че организира библиотека и като събра двадесетина ученика, провъзгласи се за председател на нѣкакво си ново общество; за всичко това той незабавно съобщаваше съ телеграми до вестниците. Освенъ това той неочаквано се обяви специаленъ кореспондентъ на нѣколко англо-индийски вестника, съ което не малко зачуди селянитѣ. Но въ бедната домашна каса не донасяше ни грошъ, а пъкъ „джебнитѣ му разходи“ достигнаха застрашителни размѣри.

Биндябасини започна да го моли да вземе нѣкаква служба, но той и не искаше да слуша за това. Той казваше:

— Наистина, би могло да се намѣри подобаваща на менъ длъжностъ, но английското правителство на всички такива длъжности назначава знатни англичани, а за бенгалеца, макаръ той да е хиляда пѣти по-способенъ отъ англичанина, нѣма никаква надежда.

Шамашанкари се ползуваше отъ всѣки удобенъ или неудобенъ случай, за да говори обиди по адресъ на своя деверъ и неговата жена. Като изтъкваше съ гордость своята бедность, тя казваше:

— Ние сме бедни хора, какъ можемъ да издържаме щерна и зеть отъ богато семейство? Докато ги нѣмаше, всичко бѣше хубаво, а сега ние трѣбва зарадъ тѣхъ да живѣемъ отъ оризъ и грахъ! Това е непоносимо!

Свекървата се боеше малко отъ Шама и макаръ да бѣше всецѣло на страната на Биндя, не се решавахе да се застъпва за нея. И Биндя отъ своя страна мълчаливо преглъщаше петдесетрупиевия грахъ съ оризъ, заедно съ злъчнитѣ забележки на петдесетрупиевата жена.

Въ това време по-големиятъ братъ получи отпуска и дойде за нѣколко дена да поживѣе у дома си. Жена му всѣка минута, дено и ноще, го угощаваше съ горещи подстрекателни речи. Когато най-после безсънието му стана непоносимо, той повика веднажъ при себе си Аната и нѣжно и миролюбиво му каза:

— Ти би трѣбвало да помислишъ за работа; азъ самъ не мога да издържамъ кжщата.

Анатъ се наежи като настъпена съ кракъ змия, и отговори:

— Азъ не съмъ въ състояние да понасямъ подобни упрѣци за две шепи коравъ оризъ на день. И той заяви, че веднага се връща съ жена си у тѣста си.

Но Биндя категорично отказа да се върне при родителитѣ си. Тя считаше, че да се живѣе за смѣтка на по-големия братъ, дори съ цената на постоянни упрѣци отъ неговата жена, е законно родствено право на по-малкия братъ, а да се живѣе за смѣтка на тѣста, е позоръ. При това на нея самата бѣше по-леко да живѣе смирено и унижено у свекърва си; а въ родителския домъ тя искаше да влиза не иначе, освенъ съ гордо издигната глава.

Въ това време въ основното училище въ селото се откри мѣсто за трети учител. Големиятъ братъ и Биндя задружно настояваха предъ Аната да заеме това мѣсто. Но пакъ нищо не излѣзе. Това, че родниятъ му братъ и единствената му законна жена сж способни да му натрапватъ подобно недостойно за него занятие, само възбуди въ него припадъкъ на неукротимо високомѣрие и презрението му къмъ мирската суета се очетвори.

Тогава братътъ го хвана за ржката и започна да го успокоява, което въ края на краищата му се удаде. Всички решиха, че отъ сега

нататък нѣма да му кажат вече ни дума и ще бждат щастливи ако той само остане въ кѣши на каквито иска условия.

Когато се свърши срокът на отпуската, голѣмият братъ замина. Шамашанкари, съ изкривено отъ злоба лице, се залови да обмисля новъ голѣмъ стратегически планъ. Анатъ дойде при Биндябасини и каза:

— Сега човѣкъ може да получи длъжностъ само следъ като поживѣе въ Англия. Азъ решихъ да отида въ Англия, а ти подъ нѣкакъвъ предлогъ вземи за менъ пари отъ баща си.

Биндя бѣше поразена като отъ гръмъ, когато чу за намѣрението на мжжа си да отива въ Англия. Освенъ това тя и не можеше да си представи какъ ще поиска пари отъ баща си, а като си представяше това, умираше отъ срамъ.

Самолубието на Анатъ Банду сжщо не му позволяваше да поиска самъ пари отъ тѣста си, но той никакъ не можеше да разбере, защо дъщерята да не може да вземе пари отъ баща си, макаръ съхитростъ или сила? Той не преставаше да се сърди на Биндя, а Биндя на всичката му аргументация отговаряше само съ сълзи. Такаминаха нѣколко дни.

Бѣше есенъ и приближаваха празниците на Пуджа. Едновременно съ сърдечната покана до дъщеря си и зетя Раджумаръ изпрати за тѣхъ великолепенъ екипажъ. Така въ края на годината дъщерята заедно съ мжжа си се върна въ родителската си кѣща. Зетътъ бѣ посрещнатъ съ много по-голѣмо гостоприемство отколкото онзи богатъ роднина, зарадъ когото Анатъ Банду се бѣ докачилъ на тѣста си. А Биндябасини отново, както едно време, отхвърли вуала и се потопи въ морето отъ родителска любовъ и предпразднични приготовления.

Днесъ е шестия денъ отъ месецъ Ашвинъ. Утре е седмия, началото на Пуджа. Тичането и шума нѣматъ край. Близки и далечни роднини и познати изпълватъ всички стаи на кѣщата.

Тази нощъ Биндябасини легна въ леглото съвсемъ изморена. Тѣ спѣха този пжтъ не въ предишната си спалня: за да имъ отдадатъ по-голѣма почитъ родителитѣ бѣха имъ отстъпили своята собствена спалня. Кога е легналъ Анатъ, Биндя не знаеше: тя бѣ потънала въ това време въ дълбокъ сънь.

На следния денъ отъ ранно утро запѣха флейтитѣ, но изморената съ цѣлото си тѣло Биндябасини не се събуждаше. Камалъ и Бубанъ, две нейни другарки, отначало се опитаха да видятъ нѣщо презъ ключалката, а после започнаха за шега да се смѣятъ нарочно високо; тогава Биндя, като скочи бързо, видѣ изведнажъ, че Анатъ, който навѣрно бѣ станалъ по-рано, е отишълъ нѣкъде, и я досрамѣ. Като стана отъ леглото и се наведе, тя видѣ, че желѣзниятъ сандъкъ на майка ѝ е отворенъ, а лежащата въ него кутия съ паритѣ на баща ѝ изчезнала.

Тогава тя си спомни, каква суматоха имаше снощи, когато се откри, че е изчезнала връзката съ ключоветѣ на майка ѝ. Очевидно бѣше, че сандѣкътъ бѣше отворенъ отъ сжщия крадецъ, който бѣ открадналъ ключоветѣ. Изведнажъ въ нея възникна съмнение, дали крадецътъ не е направилъ нѣщо съ мжжа ѝ! Сърцето ѝ тревожно заби. Като надникна подъ кревата, тя видѣ, че около крака на кревата лежи връзката съ ключоветѣ, а подъ нея нѣкаква записка.

Записката бѣше написана отъ ржката на мжжа ѝ. Като я разгъна и прочете, тя научи, че мжжъ ѝ, при съдействието на единъ неговъ приятель, намѣрилъ срѣдства за да си купи параходенъ билетъ за Англия; но тѣзи пари не били достатѣчни, за да живѣе въ Англия, и като нѣмалъ другъ изходъ, той презъ изтеклата нощъ взелъ паритѣ на своя гѣстъ, спусналъ се по дървената стълба отъ верандата въ вжтрешната градина и отъ тамъ прескочилъ оградата и се скрилъ. Днесъ въ зори параходътъ тръгналъ.

Всичката кръвъ замръзна въ жилитѣ на Биндя, когато тя прочете писмото. Тя седна, държейки се за крака на кревата. Въ цѣлото ѝ тѣло се подигна нѣкакъвъ си звѣнъ, който се отекваше въ ушитѣ ѝ, подобно цвѣргенето на жетваритѣ въ мъртвата ношна тишина. Въ сжщото време отъ вѣнъ, отъ съседния дворъ и отъ далечнитѣ къщи зазвѣниха гласоветѣ на много флейти. Цѣла Бенгалия презъ този день сѣкашъ бѣ обезумѣла въ буйна радостъ.

Есенното слънце, празнично* усмихнато, съ любопитство надникна въ спалнята. Като видѣха, че вратата на спалнята е още затворена, макаръ да бѣше вече късно, Бубанъ и Камалъ съ високъ смѣхъ започнаха да удрятъ вратата. Когато и на това не последва отговоръ, тѣ се поизплашиха малко и започнаха да викатъ високо:

— Бинди! Бинди!

Биндябасини съ едва чутъ гласъ отговори:

— Ей сега, идете си за малко!

Другаркитѣ ѝ, като забелязаха, че се е случило нѣщо лошо, повикаха майка ѝ. Майката влѣзе въ спалнята и попита:

— Бинди, дете мое, какво ти е? Защо държишъ вратата си още затворена?

Биндя, надвивайки плача си, отговори:

— По-скоро доведи тукъ татка!

Майката, страшно изплашена, изкочи и незабавно се върна заедно съ Раджкумара Бабу. Биндя бързо затвори следъ тѣхъ вратата и ги заведе въ дъното на стаята.

После, като се хвърли предъ баща си, Биндя прегърна краката му и като се удряше въ гърдитѣ и плачеше, проговори:

— Татко! Прости ме, азъ откраднахъ паритѣ отъ твоя сандѣкъ! Родителитѣ, поразени, седнаха на кревата.

Биндя продължаваше:

— Дъщеря ви извърши това, за да изпрати мжжа си въ Англия.

Бащата попита:

— Защо не ми поиска?

Биндябасини отговори:

— Ти не би му позволил да отиде в Англия.

Раджкумаръ Бабу бѣше вънъ отъ себе си отъ гнѣвъ. Майката плачеше, дъщерята плачеше, а около тѣхъ цѣла Калкута звѣнѣше съ весели звуци.

Синовната честъ и женското достойнство на онази Биндя, която никога не се решаваше дори отъ баща си да поиска пари и която бѣше готова да пожертвува живота си, за да скрие дори отъ най-близкитѣ си роднини най-малкото унижение на своя мжжъ, — бѣха днесъ стжпкани въ праха предъ очитѣ на познати и непознати. Всѣки отъ събралитѣ се предаваше на другитѣ, че Анатъ Банду, съ предварително обмислено намѣрение, при помощта на жена си, отначало открадналъ ключоветѣ, следъ това презъ ноцта извадилъ паритѣ и офейкалъ въ Англия. Бубанъ, Камалъ и редица други роднини, съседи, и слугини слушаха всичко презъ вратата. Когато тѣ видѣха, че разтревоженитѣ баща и майка влизатъ въ стаята на зетя и затварятъ вратата, всички съ любопитство се струпаха на вратата.

Биндябасини на никого не се показваше. Като се затвори въ стаята, тя неподвижно лежеше на леглото. Никой не ѝ съчувствуваше въ нейната скръбъ. Всички бѣха поразени отъ коварството ѝ. Всички решиха, че действителниятъ характеръ на Биндя досега не се е проявилъ само защото не е имало поводъ. Безрадостниятъ празникъ какъ да е бѣ свършенъ.

3.

Смазана отъ срамъ и скръбъ Биндя се върна у свекърва си. Между майката и жената, огорчени отъ раздѣлата съ сина и мжжа, се завърза още по-гѣсна дружба. Като се притискаха заедно въ сѣнката на своята скръбъ, тѣ съ най-голѣмо смирение, собственорѣчно продължаваха да изпълняватъ всичката домашна работа. Свекървата почти съвсемъ измѣсти отъ съзнанието на Биндя нейнитѣ родители. Обединяваше ги общата бедность и общото страдание; а родителитѣ на Биндя бѣха богати и не съчувстваха на нейното положение. Нейната бедность я отдѣляше отъ тѣхъ, а извършената ужъ отъ нея кражба я постави още по-низко въ тѣхнитѣ очи. Въ състояние ли е любовта да възтържествува надъ такова отчуждение — кой знае?

Анатъ Банду отначало редовно пишеше на жена си отъ Англия. Но после писмата започнаха да идватъ все по-рѣдко и въ тѣхъ сѣкашъ започна да проличава нѣкакво пренебрежение. Анатъ Банду бѣ ограденъ отъ английски госпожици, които по умъ и знания, красота и характеръ, съ една дума, по всичко превъзхождаха неговата жена, необразована и потънала въ кухненски грижи, — и тѣзи госпожици го намираха очарователенъ, уменъ и красивъ! Какво чудно има, че

Анатъ Банду започна още по-пренебрежително да се отнася към своята бедно облѣчена и мургава съпруга?

Обаче, когато паритѣ му започнаха да се свръшватъ, той безъ колебание се залови да изпраща на своята недостойна бенгалска жена телеграми. А тази бенгалска жена, като си остави само две стъклени гривни, започна да продава скъпоценноститѣ си и да му изпраща пари. Най-ценнитѣ ѝ нѣща се пазѣха у баща ѝ, понеже се считаше небезопасно да се държатъ на село. Подъ предлогъ, че е поканена у роднини на мжжа си, тя успѣ съ разни хитрини да пренесе всичкитѣ си скъпоценности въ село. Най-последъ, следъ като продаде всичко, до гривнитѣ, сребърнитѣ верижки, коприненитѣ сари и шалове, тя написа на мжжа си унижено писмо, избилно полѣто съ сълзи, молейки го да се върне.

Мжжъ ѝ се върна, съ подстрижени коси, бръснатъ, съ английски костюмъ, съ титла адвокатъ, и се настани на хотелъ. Въ бащината си къща той не можеше да се посели: първо, селото не бѣше подходящо мѣсто за него, второ, като изгуби кастата си, той би билъ въ село съвсемъ безпомощенъ. А що се отнася до гѣста, то той — сжщо крайно ортодоксаленъ индусъ — не ще приеме въ къщата си „падналия“.

Но липсата на срѣдства скоро накара Аната да напусне хотела и да си намѣри по-скромно жилище. Обаче жена си не приемаше у дома си и огкакъ се бѣ върналъ отъ Англия, той само нарѣдко посещаваше жена си и майка си, но за дълго не оставаше при тѣхъ.

Дветѣ измжчени жени имаха само една утеха: че Анатъ е въ родината, близо до своитѣ. Освенъ това, тѣ не можеха да се наравдватъ на неговата слава като адвокатъ. Биндябасини се упрѣкваше, че е недостойна за такъвъ знаменитъ съпругъ, и още повече отъ преди оправдаваше неговата гордостъ. Изобщо тя осждаше английскитѣ привички и дрехи, но като гледаше своя мжжъ, казваше си, че сега почти всички тѣй се обличатъ, но на никого не стои тѣй добре, както на него — истински англичанинъ. Не можешъ го позна че е бенгалець.

Но когато паритѣ на Аната пакъ започнаха да се свръшватъ, когато той съ огорчение констатира, че въ тази проклета Индия не ценятъ таланта и че колегитѣ му по професия отъ завистъ интригуватъ противъ него, като подравятъ кариерата му; когато на трапезата му вегетарианскитѣ ястиета все повече започнаха да измѣстватъ месото, когато почетното мѣсто на печената кокошка се монополизира отъ досадния оризъ и когато блѣсъкътъ на костюмитѣ му и гордото сияние на гладко обръснатото лице потъмнѣха, — съ една дума, когато лютнята на неговия животъ, настроена на най-високитѣ тонове, се разстройваше по малко и започваше да звучи съ жални низки звуци, въ къщата на Раджжумара Бабу се случи нещастие, което свършено промѣни безнадеждната сѣдба на Аната. Единствениятъ синъ

на Раджкумара, Харкумаръ, като се връщаль съ лодка отъ къщата на своя чичо, разположена на бръга на Гангъ, загиналъ заедно съ жена си и момченцето си поради сблъскване на лодката съ параходъ. А други деца, освенъ Харкумара и Биндя, Раджкумаръ нѣмаше.

Като се пооправи малко следъ страшния ударъ, Раджкумаръ намѣри Аната и му каза:

— Синко, извърши покаяние и се върни въ кастата. Защото никой не ми остана вече освенъ васъ двамата.

Анатъ Банду съ възторгъ се съгласи. Той реши, че по този начинъ ще отмъсти на всички онѣзи отечествени адвокати, които скитатъ изъ коридоритѣ на сѣда и отъ завистъ се отказватъ да му се преклонятъ.

Раджкумаръ поиска съветъ отъ пандититѣ. Тѣ отговориха, че ако Анатъ не е ялъ презъ време на падението си краве месо, той може да бжде приетъ обратно въ кастата.

Макаръ че въ Англия месото на споменатото забранено животно съвсемъ не отсъствуваше въ менюто на Аната, той безъ колебание отговори отрицателно, когато го запитаха за това. А на близкитѣ си приятели обясни:

— Ако индуското общество съзнателно иска да чуе лъжа, то не е грѣхота да му окажа тази услуга. Нашето съвременно общество иска, щото езикътъ, който се е допиралъ до месото на кравата, да бжде очистенъ посредствомъ две нови осквернения: кравешки нечистотии и лъжа; азъ нѣмамъ намѣрение да нарушавамъ тѣзи правила.

За извършването на очистителната церемония и приемането му въ кастата бѣ назначенъ благоприятенъ день. Презъ това време Анатъ не само се преоблѣче съ индуски дрехи, като се отказа отъ английския костюмъ, но се зае и да хвали енергично индуския животъ и да порицаза английския. Всички, които го слушаха, дохождаха до възторгъ отъ неговитѣ проповѣди.

Радостно и гордо разцвѣтѣ, любящото, нѣжно сърце на Биндябасини. Тя все си говорѣше:

— Всички, които се връщатъ отъ Англия, ставатъ цѣли англичани, — дори не можешъ ги позна, че сж бенгалци, — но моятъ мжжъ се върна непромѣненъ отъ чужбина; и не само това, но той се върна още по-преданъ на нашата вѣра отколкото преди.

Въ назначения день пандититѣ—брамини напълниха къщата на Раджкумара. Старецътъ не пожали паритѣ за устройство на празненството; бѣше приготвено богато угощение и подарѣци.

И въ вътрешнитѣ стаи тържеството бѣше безкрайно. Всички стаи, дворътъ и градината бѣха пълни съ гости, които непрекъснато трѣбваше да бждатъ посрѣщани и гощавани. Срѣдъ цѣлия този шумъ и безредие Биндябасини скиташе съ сияещо лице, като леко кжсче отъ облакъ, позлатено отъ есенното слънце и гонено отъ утринния вѣтрець. Понеже героятъ на днешното празненство бѣше нейниятъ

мжжъ. Днесъ цѣла Бенгалия сѣкашъ бѣше единъ грамаденъ театъръ: завесата е дигната, и всички погледи сж отправени къмъ Аната. Церемонията на покаянието не е признаване на вина, а изразъ на благодарностъ. Анатъ, върналъ се отъ Англия и влѣзълъ пакъ въ индуското общество, го преизпълваше съ гордостъ. И всичкиятъ блѣсъкъ на тази гордостъ, отразяванъ въ хиляди лъчи отъ цѣлата страна, сѣкашъ бѣ се съсрѣдоточилъ на нѣжното лице на Виндябасини, като го озаряваше съ ореола на величието. Презъ този день тя, забравяйки всичката скръбъ и унижения на своя животъ, предъ лицето на всички приятели и роднини, въ препълнената родителска къща, съ гордо подигната глава, се изкачваше на трона на славата. Достойнството на съпруга ѝ направи нея, недостойната му жена, презъ този день достойна за уважението на всички.

Церемонията е свършена; Анатъ Банду е пакъ членъ на кастата. Заобикалящитѣ го приятели и брамини сѣдатъ наредъ съ него и радостно продължаватъ угощението.

Роднинитѣ искатъ да видятъ по-отблизо зетя и го викатъ въ вътрешнитѣ стаи. Зетѣтъ, блажено усмихнатъ, дѣвчeyки бетелъ и лениво, съ бавни крачки влачейки по пода дрехата си, отива къмъ вътрешнитѣ стаи.

Когато угощението се свърши, трѣбваше да се почне раздаването на дакшина на пандититѣ, които по този случай, за да покажатъ своята ученостъ, бѣха насѣдали въ гостната стая и бѣха започнали шуменъ споръ. Хазяинътъ, Раджкumarъ Бабу, бѣ приседналъ въ гостната, за да си отдѣхне за минутка, и слушаше, какъ пандититѣ спорятъ за свещенитѣ закони. Въ това време влѣзе пазачътъ и му подаде визитна картичка съ думитѣ:

— Дойде нѣкаква англичанка.

Раджкumarъ Бабу бѣше много очуденъ. Като погледна картичката, той прочете на нея: „M-ss Anath Bandhu Sarkar“, т. е. госпожа Анатъ Банду Саркаръ.

Раджкumarъ гледаше картичката, но никакъ не можеше да разбере, какво значи този простъ надписъ. Въ това време, току-що пристигнала отъ Англия румена, русокоса, синьоока, млѣчно-бѣла, грациозна като газела англичанка влѣзе въ залата и като се спрѣ въ срѣдата, започна да се оглежда наоколо; но познатото, приятно лице не се виждаше. Като я видѣха пандититѣ внезапно млѣкнаха и въ гостната се възцари дълбока тишина, като въ гробища.

Въ това време Анатъ съ бавни, лениви крачки, влачейки следъ себе си по пода дрехата си, пакъ се яви на сцената.

Въ единъ мигъ англичанката долетѣ до него, прегърна го и запечата на червенитѣ му отъ бетела устни звучна съпругеска цѣлувка.

Презъ този день пандититѣ вече не подновиха спора въ гостната.

ЗАБЕЛЕЖКИ

СВЪТЛИНА И СЪНКИ

- Стр. 6. М. А. (Master of Arts) — магистър по изкуствата, учена титла. В. Л. (Bachelor of Laws) — Бакалавър по юриспруденция. Наибъ — събирач на арендата. Земиндаръ — землевладѣлецъ.
- Стр. 7. Катамала, Акянъ-Манджари, Чарупатъ — първоначални бенгалски читанки.
- Стр. 11. Ол райтъ (all right) — любимъ английски изразъ, означаващъ „добре“. Бабу — господинъ.
- Стр. 15. Дада — бати.
- Стр. 20. Езикътъ Хинди — единъ отъ най-разпространенитѣ езици въ северна Индия.
- Стр. 22. Поклонници-вайшнавити — привърженици на култа на бога Вишну, въ неговото земно въплочение въ образа на Кришна. Религиозния химнъ, който тѣ пѣятъ, представлява, навѣрно, жалбата на Рада, възлюблената на Кришна, по случай раздѣлата ѝ съ него.
- Стр. 23. Махабарата на Каширамъ Даса — извънредно популярна бенгалска преработка на знаменития древно-индийски епосъ „Махабарата“. Деби — титла на женитѣ браминки, отговаряща на нашето „госпожица“ или „госпожа“.

С Ж Д И Я

- Стр. 29. Шастритѣ — свещени книги. Йогически упражненія — факирски упражненія на сектата „йоги“.
- Стр. 30. Яма — богъ на смъртта.

КАБУЛИВАЛА

- Стр. 31. Кабуливала — търговецъ на плодове отъ Кабулъ (Афганистанъ).
- Стр. 32. Сари — женска дреха.
- Стр. 35. Пуджѣ — бенгалски национално-религиозенъ празникъ, посветенъ на култа на богиня Дурга. Кайласа — планина въ Хималаитѣ, дето живѣе Шива, съпругътъ на Дурга. Байрави — единъ отъ напѣвитѣ въ индийската музика.
- Стр. 37. Червенъ знакъ на челото — знакъ за вѣрността на омъжената жена къмъ домашното огнище.

ПОКАЯНИЕ

- Стр. 54. Споредъ една индийска легенда, царь Тришанку, желайки да отиде на небето тѣломъ, почти сполучилъ, но билъ изхвърленъ отъ рая и останалъ да виси надолу съ главата въ пространството между небето и земята. Неговото име е влѣзло въ поговорка въ смисълъ на нѣщо премежутъчно. Въздушни цвѣтове — нѣщо несжществуващо, подобно на нашия изразъ „въздушни кули“.
- Стр. 55. L. A. (Linenciate of Arts) — низша учена степенъ.
- Стр. 63. Пандити — учени брамини, познавачи на свещенитѣ закони.
- Стр. 64. Дакшина — ценни подаръци за пандититѣ, които участвуватъ въ церемонията на покаянието. Бетель — ароматно вещество за дѣвкане, което боядисва плонката и устнитѣ червено.

Издавателство ИВ. КОЮМДЖИЕВЪ, София

Луи Куне. Нова лѣчебна наука	55
— „ — Наука за лицеизраза	25
Н. Мирская. Сандигашъ	4
Х. Андерсенъ. Малката кибритопродавачка	6
Спиртътъ е отрова	3
Д-ръ Брауншвайгъ. Какво трѣбва да знаемъ за вегетарианството	7
Вл. Чертковъ. Тайниятъ порокъ, трезви мисли за половитѣ отношения, ч. I и II	15
Махатма Ганди. Млада Индия, съ предг. Р. Роланъ	22
Проф. Шоненбергеръ. Слънчеви и въздушни бани	8
Д-ръ Ридлинъ. Лѣкуването чрезъ постъ и жизнената сила	8
Д-ръ Буткевичъ. Човѣкъ и алкоолъ	7
Д-ръ Фокъ. Народното здраве и алкоолизма	2
Е. Милсъ. Черниятъ герой на планинитѣ	4
Уйл. Лонгъ. Училището въ горитѣ и др. разкази	10
Д-ръ Капфереръ. Нервнитѣ болести и природо-съобразното имъ лѣкуване	10
Д-ръ В. Виншъ. Чрезъ топлина къмъ здраве	18
Ф. Достоевски. Идиотъ, томъ I и II	150
„ „ „ само II томъ	80
Т. Щормъ. Феята на дъжда	10
Ив. Горбуновъ. Герои-рудокопачи	6
С. Лагерльофъ. Гърбавото момиче	5
Вл. Чертковъ. Жестока забава	3
К. Вентцелъ. Веригитѣ на невидимото робство	3
Р. Тагоръ. Гитанджали	12
„ „ „ Моего училище; Жената, статии	8
„ „ „ Национализъмъ	10
„ „ „ Домъ и свѣтъ	45
А. Никола. На слънце!	7
П. Кропоткинъ. Взаимопомощъта, като факторъ на еволюцията	55

Цена 20 лв.